

22

10
445

I inci B Ö L Ü M

Bölgenin tanıtılması:

1- Coğrafi mevki ve hududu

2- Genişliği

II inci B Ö L Ü M

Fiziki coğrafya :

1- Bünye ve âvarız

2- İklim

3- Suhu net

4- Yağış

5- Rüzgârlar

6- Toprak

7- Nebat örtüsü

8- Akarsular rejimi

III üncü B Ö L Ü M

Beşerî vaziyet :

1- Ceyhan kazasının tarihi ve tarihî eserler

2- Nüfus ve sıhhi durum.

3- İskân ve mesken tipleri

4- Kültür faaliyeti

5- Belediye çalışmaları ve mahrukat

IV üncü B Ö L Ü M

Eko nomik vaziyeti :

1- Ziraat ve meyvecilik

2- Hayvan yetiştirme

3- Sınai faaliyet

4- Ticarî faaliyet

5- Yollar ve nakil vasıtaları

V inci B Ö L Ü M

S O N U Ç

COGRAFI MEVKİ VE HUDUDU :

Ceyhan kazası güney Anadolunun doğu Akdeniz bölgesine isabet eden Çukurovanın doğusundadır .

H U D U T : Güneyde Akdeniz üzerinde Ceyhan mansabından başlıyan hudut Misis'e kadar nehri takip eder . Handere ve Saygeçit vadilerini hududu dahilinde bırakarak Çerhipare , Danacılı , Camuşağılı , Avcılar , Çeçen köylerini kuşatıp Sumbaz vadisi ile Ceyhan nehrine iner. Yine Ceyhan Sadiye Ceyhan köyüne kadar kazayı Kadirliden ayırıp Burhanlı , Haliliye , Tatarlı , Mustafabeyli , İmran , Abidiye , Kurtkulağı köyü kaza topraklarında kalmak üzere Gölovası köyünde Akdenize varır . Doğuda Dört Yol , Osmaniye , kuzeyde Kadirli , Kozan kazaları ile batıda Adana merkez vilayet , güneyde Akdeniz ile çevrelenen kaza Ayaş ve Kırmıt nahiyelerini havi 2238 Km². sahaya sahiptir .

B Ü N Y E ve A V A R I Z :

Mevzuumu teşkil eden Ceyhan kazası eskiden Kilikya namı verilen bugün Çukurova adıyla anılan bölgenin doğu ve kuzey- doğu kısmını teşkil etmekle beraber önce Çukurova hududunu ve bu hududta içinde Ceyhan kazasının mevkiini tayin etmeği faideli buldum.

Toros , Antitoros ve Amanos dağları arasındaki çöküntü sahasını dolduran Çukurova , doğuda Amanos eteklerinden başlayarak Mersinin batısında ki Lamas çayına kadar uzanan ova şimalde Mersinin şimali ile kazanın şimali ni birleştiren bir doğru çizgi ile tahdit olunmuştur . Bu geniş ova Misis nahiyesinde şimalden güneye doğru Misis tepelerile iki kısma ayrılır .

1- Kuzeydeki Yukarı ovayı teşkil eder ki , vasati irtifalı 80 m. dir . 3 cü zaman sonunda Torosların takımı ile yükselmiş oldukları bir sırada çukurlaşmış olan sahaların bilahare dağlardan inen akarsular ve sellerin taşıdığı maddelerin birikmesile meydana gelen ramblement mintakasıdır .

2- Güneydeki ovaya gelince : Akarsuların getirerek yığılmış olduğu alüvyonların sığ bir körfezi doldurmasıyla meydana gelmiş olup vasati irtifalı

25 m.dir . Seyhan , Ceyhan nehirlerinin deltası olan bu ovanın meydana gelişinde iki büyük nehirden başka batıya doğru Tarsos çayı , Deliçay , E-frenk ve Mezit dereleri gibi küçük akarsuların da mühim rolleri olmuştur. Bu akarsuların gerideki avarız içinde kazmış oldukları derin boğazlar onların eskiliğine bir delil olarak gösterilebilir . Ovanın yeknasak düzlüğünü onu kesmiş olan suların mecraları ve deniz kıyısında sahil eksübeleri bozmaktadır . İşte iki kısımdan mütalea edilen Çukurovanın yukarı ovasile aşağı ovasının doğu kısmı tetkik sahası teşkil ediyor.

A)- Yukarı ova greli , marnlı , myosen kalkerlerinden müteşekkil pek seyrek olarak monagnok şeklinde mesozoikin kretase (Crétace) devrine ait tepeleri 200 m. yi geçmeyen irtifalarile bu yeknasaklığı ihlal etmektedir. Ekserisi bir kale harabesi taşıyan tepelerin en tanınmışları kuzey doğuda Anavarca 337 , kuzey batıda Tumlu (23) , batıda Yılankale ve Kokartepesi merkez kazasının doğusunda Dededağdır . Güneyden kuzeye doğru yükselen Ceyhan nehri ve tabileri ile sulanan ovada rüsubı tabakanın kalınlığı yer yer değişmektedir . Hemen her yerde killi , kireçli ve ümüslü olan tabakalar ekseriyetle esmer ve siyah renkte olup bazı yerlerde kırmızıdır (Terra Rossa) . Bu renk kolleksyonu bilhassa Sirkeli köyünden Çakalderesine kadar pek barizdir . Bu ovanın doğusunda Ceyhan nehrinin Osmaniye kazası civarında Kenezoikin neogen devrine ait kalker ve Eosen , Oligosen devri tabakaları görülür . Bu kısımda yeni teşekkülât ancak vadilere inhisar etmektedir .

B)- Aşağı ovaya gelince : en yeni teşekkülât bu ovadır . Yukarıda söylediğim gibi akarsuların sığ bir körfezi doldurmasile meydana gelmiştir . Hatta bu dolma işi Yunanlılar zamanında da o kadar nazarı ehemmiyetti calip olmuş ki günün birinde Kırıs denizinin dolacağından mukaddes Kıbrıs'ın karaya mal olacağından bahsederlermiş . Charles Texier der ki: Muasırımız bir müellifin kaydına nazaran miladın birinci asrında Tarsos

şegri aynı zamanda bir liman ve tersane hizmetini gören bir gölün kenarındaydı . Bugün bu gölden hiç bir eser yoktur . Sarus ile Framus nehirlerinin teşkil ettiği delta günden güne sahil lehçesini değiştirmekte olduğunu söyler. Sahilin harici manzarasını değiştiren bir teşekkülât da sahil eksübeleridir . Bu eksübeler ovanın denizle temas sahası olan kumsal ve fazla çakıllı plaje şeridini gerideki topraklı kısımlardan ayırmaktadır. Çok yerde birkaç metreyi geçmeyen ve nadiren 10 m.yi bulan bu kum yığınları bütün yaz mevsümü esnasında güney batıdan esen deniz melteminin eseridir . Bazıları üzerinde kuzey doğuya doğru yapmış , Mersin şüceyreleri tutunabilmiştir . İrtifaları bir kaç metre varamayan tepelerin hemen arkasında ova üzerinde kalmış tektük zeytin ağaçları da bu güney batı rüzgarının tesiri altında kuzey doğuya yatık vaziyettedir . Eksübelerin gerisinde ova Akdeniz mitakasının karakteristik , killi , kırmızımsı toprağı ile örtülüdür . Bu toprak pek az yerde insan müdahalesinden kurtulmuş , üzerinde narenciye , pamuk , hububat tarlaları , sebze bahçeleri yer almıştır. Adana şehri civarında yapılmış olan bir sonda da ovayı teşkil eden unsurların kalınlığı 21 m.olarak ölçülmüştür . Prof. E. Chaput mevaddın nev'i hakkında şu malumatı veriyor :

630 m. derinliğe kadar killi limon topraklar
6,30 m.den 20 m.ye kadar Miritine , Helix , Melanopsis gibi yeni kavkalar ihtiva eden kumlar ve çakıllar .
20 m.ile 21,50 m. arasında silisli , çok ince kumlar
20,50 m. ile 30 m. arasında nehir alüvyonları olmayan ve deltanın kenarlarında ovadan dışarıya çıkmış olan konglümeralara benzeyen konglümere mevcuttur der.

Mitakanın bu vasi düzlüğü yanında civara nazaran arıza sayılabilecek güney doğuda kayalık Misis tepeleri , Toroslari önünde kıvrımlar çökerken kalan artıklardır . Üst tebeşir ve Eosen devirlerinin açık renkli kalkerlerinden teşekkül eden bu tepelerin yamaçları diktir . Üzerleri önce korulukken bugün makilerle kaplıdır . Bunlar iki sıra halinde kuzey doğu - güney batı istikametinde uzanırlar . Birinci sıra sahili pek yakından takip ede-

rek güney batıda Yumurtalık mevkiinde kum setleri , bataklık ve sahil kor-
kordonlarıyla inkişaat uğrarlar. Birçok kuru akarsu yatağı ile parçalan-
mış vaziyettedir . Vasati irtifalı 120 m.yi pek geçmeyen bu silsile Ceyhan
kazasının kuzey doğuda Adatepe , onun doğusunda Kızlıkaya , daha güney
de Davultepe , Karatepe (200 m.) sahilde Nergis , Kömür ocağı , Domuzdamı
tepesi gibi tepeleri ihtiva eder. Bu silsilelerden ayrılan bunlara naza-
ran daha içerde bulunan dahili silsilelerin de umumi istikaeati kuzey do-
ğu - güney batıdır. Bu silsile sahil silsilesine nazaran bilhassa Ceyhan
nehrine doğru daha dik ve girintili çıkıntılı zirveleri ihtiva etmektedir .
Şimalinden Ceyhan nehri ve Anadolu - Bağdat hattı ile kesilmiş olan bu sil-
sile nehrin öbür kıyısındaki Yılankale ve Kokartepelerle Kozanın bulun-
duğu kayalık alana bağlanmaktadır . Nehrin ve demiryolunun güneyinde ka-
lan kısmı Hrami dağları adı altında Kızıldere boğazı ile güneyindeki te-
pelerden ayrılır . Bu tepeler Misis tepelerinin en yüksek zirvesi olan
Nurdağı (790 m.) taşır . Nurdağı Çokçapınar köyünden Vayvaylı köyüne kadar
Ceyhan nehrine paralel olarak devam eder. Daha güneyde Kürtdağı (385 m.)
Dededağı (436 m.) takip edilir . Nihayet iki silsile birbirine Kocatepe mev-
kiinde hafif dalgalı tepeler şeklinde Tavdibahçe , Kocatepe , Uyuzdağı ile
güney batıya doğru bir dil şeklinde gittikçe alçalır . Dalgalar halin-
de Sadiye çiftliği mevkiinde nihayet bulur , Butepelerin en hafiflemiş te-
madisi Bebelinin güneyinden başlayıp 20 - 30 m.lik irtifalarla Fenerbur-
muna kadar devam eder.

İ K L İ M :

Akdeniz bölgesinde bulunan Ceyhan ve civarının iklimi hey'eti umumi-
yesile Akdeniz iklimi karakterini taşır. Yazlar kurak ve sıcak , kışlar ı-
lık ve yağmurlu geçer. Binaenaleyh burada biri kurak ve diğeri ıslak ol-
mak üzere iki mevsim vardır . Güneş bu muntakada daima parlak ve kuvvet-
lidir . Yazın sema bulutsuzdur . Kışın denizden gelecek ılık ve ıslak

rüzgarlara karşı Misis tepelerinin azami 790 m.gibi ehemmiyetsiz zirveleri müstesna hiç bir mani yoktur . Kışın kuzey doğudan gelen yabıs ve soğuk rüzgarlara karşı Toroslar mühim bir mani teşkil eder.

S u h u n e t : Mintakanın en sıcak yeri ova kısmıdır . Yaz günlerinde suhnet 36° - 39° etrafında seyrederek . Mayiste başlayan sıcak mevsim I.ci teşrin ortalarına kadar devam eder. Kışın poyraz esmediği zamanlarda ova da bir bahar havası koklanır . Fakat poyraz esmeğe başlayınca suhnet bazan birdenbire 0° nin altına düşer. Suhneti asgari olduğu aylar II.ci Kamun ve şubat aylarıdır . Ova mintakasinda bazı seneler suhnetin -3° kadar düştüğü vaki ise de , -4° , -6° ye düşmesi pek enderdir . Ceyhan kazasının dahili ovalık mintakası denize karşı kapalı ve nispeten uzak bulunması dolayısıyla suhnet bakımından tedrici bir berrileşme görüleceği tabiidir . Binaenaleyh cenubu ovalık mintakaya nazaran kışlar daha soğuk ve yazlar da denizin serinletici tesirinden uzakta bulunması sebebiyle daha sıcaktır . Ceyhan kazasında meteorologie işleri ihmal edilmiş bir vaziyettedir . 1932 de görülen lüzum ve ihtiyaç üzerine Nafia Vekaletine bağlı olarak II.ci sınıf istasyonu tesis edilmiş suhnete , rüzgara , yağışa ait bir rasat yapılmışsa da rasadatin devamsız ve uzun yapılamaması dolayısıyla bunlardan elde edilen rakamlarla verilen hükümlerin gayri sıhhi olacağından Ceyhan kazasına en yakın Adanaya ait rasat neticeleri suhnetin seyri hakkında yağışa , rüzgara ait aşağı yukarı bir fikir verecektir .

Y A G I Ş : Ceyhan mintakasinda yağmurlar ilkbahar , sonbahar ve bilhassa azami kışın sağnak yağmurları tağmaktadır . Çiftçi sonbahar yağmurlarını sabırsızlıkla bekler. Çünkü bu mevsimde yağın yağmurlar yazın yanıp kavrulan , çatlayan killi kara toprakların işlenmesini kolaylaştırmakla ikinci mahsul senesini hazırlamaktadır . 1942 yılının sonbahar ve ilknahar yağışlarının çokluğu mahsul üzerinde ehemmiyetle tesirini göstermiştir .

Adanada aylık yağış miktarı ve senelik vasatiler (m/m olarak)

Aylar	Yıllar										
	1932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	
II. Kanun	-	28	35	138	15	64	136	136	114	62	728
Şubat	63	36	17	97	155	57	-	64	192	69	750
Mart	42	60	41	108	20	2	39	149	25	41	527
Nisan	42	56	30	78	61	26	19	51	53	14	430
Mayıs	46	12	59	15	13	16	143	0	64	0	368
Haziran	48	13	66	0	21	5	0	76	7	-	236
Temmuz	0	0	2	0	22	0	5	0	0	16	45
Ağustos	0	0	0	32	1	0	11	20	0	3	67
Eyül	8	43	8	21	4	0	22	1	1	10	118
I. Teşrin	26	32	76	133	59	25	53	0	83	59	546
II. Teşrin	27	13	7	83	58	161	101	48	92	6	596
I. Kanun	0	109	41	83	15	-	106	83	104	83	624
Yıllık orta lama	27,4	33,5	31,8	65,6	37	32,3	57,7	52,3	61.25	33	

Kar yağması ve don : Ovaya kar yağması pek ender görülen hadiselerdendir . 1911 senesi kışında şiddetli soğukları müteakip Ceyhan ovasına kar yağdığı birkaç cm. kalınlıkta olan kar tabakası 3-4 gün yerde kalmış olduğunu söyliyenerler vardır . Don kar kadar nadir değilse de her zaman vukua gelen bir hadise de değildir . Pek yakın yılda mesela : 1942 de memleketimizin her tarafında olduğu gibi Ceyhanda vukua gelen donlar mezruata ve meyve ağaçlarına hayli zarar vermiştir .

Rüzgarlar : Ceyhan ve civarında rüzgar regimi pek oynak olmakla beraber poyraz ve lödos hakimdir . Tali derecede şark ve garp istikametinde esen rüzgarlar mevcutsa da bu gibi rüzgarlar daha ziyade havanın ısınmağa ve soğumağa başladıkları sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde esmektedirler. Kuzeyden esen rüzgarlar kuru olduklarından yağmur getirmez . Kızgın zemin üzerinden geçtiklerinden ovanın suhunetini arttıırırlar. Kışın bilakis

suhunetin düşmesine sebep olurlar. Kışın poyrazın şiddetli estiği günlerde suhuneti - 3 - 4° ye kadar düşürür. Güney batı rüzgarı ise , mintakaya yazın serinlik , kışın da bol yağmur getirirler. Yazın zaman zaman ve bilhas- sa temmuz ve ağustos aylarında yerli halkın sam ismini verdiği sıcak güney rüzgarları eser ki boğusu , yakıcı olan rüzgar uzviyet ve mezruat üze- rine kurutucu tesirler yapar. Toprak:mantakada toprağın 4/3,5 ü terakümâ mat ve teressübat topraklarından müteşekkil üçüncü zamanın Myosen denilen rüsubı sahrelerinden ibarettir . Ceyhan ve civarında ne Karadeniz iklim bölgesinde olduğu gibi şedit kimyevi tahallül ve ne de İç Anadolu iklim bölgesinde olduğu gibi suhnet tahavvülü dolayısıyla şedit mihanikî tece- zzi olmayıp bütün Akdeniz iklim mintakasında olduğu mutevassıt bir minta- ka vücade getirir. Çünkü bu hadiselerin azlığı hararetle rutubetin aynı mev- sime tekabül etmemesinden ileri gelmektedir .

Mintakada rüsubı tabakanın kalınlığı kat'ı olarak bilinmemekte ise de kalınlık yer yer değişir . Ova toprakları kızıl ile siyah karışık olmak üzere daha ziyade killi , kumlu , kalkerli maddelerden müteşekkil her nevi kimyevi ve uzvi maddeler itibarile son derece zengin olup adeta hayat topraktan fıskırır . Toprağı siyah rengi veren ümüs tabakasıdır . Türabı ne batıyı haiz yer yer geniş sahalar mevcuttur . Aynı zamanda Ceyhan nehrinin menşeden itibaren zengin ormanlardan ve münbit araziden geçerek Ceyhan ovasına inmesi topraklara kafi miktarda mevaddı uzviye geçirmesi münasebe- tiyle arazinin mevaddı kimyeviye ve gıdaiyece kuvvetlenmesine sebebiyet vermiştir . Kızıl renkli topraklar kaza arazisinin kuzey ve batı kısımla- rında oldukça geniş sahalar kaplar. Kara topraklar ise güneyde yayılır. Mercümek harası , Akdamköyü civarından alınan toprakların tahlilinden kal-

ker 205,88/1000 den 331,18/1000 Kgr kadar

Potas 2,685/1000 den 7,025/1000 Kgr kadar

Asit Fosforik : 0,85/1000 den 1,241/1000 Kgr. a kadar

Azot : 0,810/1000 den 2,300/1000 Kgr kadar bulunmuştur .

Akarsuların tesirile teraküm ve teşekkül eden bu gibi arazide dağ silsile-

lerinin eteklerinde daha iri zerrelili topraklara tesadüf olunmaktadır .
Yamaçlarda ve dağ silsilelerine yakın yerlerde toprak çok vakit molozlu çakıllı , kurşunimitrak renkli , kumlu , külli , kaba bir limon tabakasından müteşekkil bulunmaktadır . Sulanmaksızın bu topraklar yağmurların bol ve muntazam olduğu yıllarda orta bir mahsul verirler. Daha aşağıda oldukça geniş bir şerit halinde daha ince zerrelili , tabiatı kumlu , killi ve yahut killi- kumlu olan topraklar vardır . Bu topraklar umumiyetle gayet kabili nüfuz ve kış yağmurlarından büyük bir kısmını depo muhafaza edebilecek bir tabiattadır . Fakat evvelkiler gibi umumiyetle ümüsçe nispeten fakirdirler. Pamuk ziraatında iyi mahsul elde etmek için bol yağmura muhtaçdırlar. Dağ silsilelerinden sahile doğru uzaklaştıkça esmer veya siyahimitrak topraklara tesadüf olunur . Bu topraklar gayet ince zerrelili , ümüsçe zengin topraklı , intizafta killi -kumlu ve bazan bariz bir surette killidir . Bu topraklar yazın kuraklık tesirile fazlaca çatlamaarına rağmen bir taraftan zenginlikleri ve diğer taraftan münhat olmaları dolayısıyla toprakaltı su seviyesinin yakınlığı sebebinden mintakanın pamuğa en elverişli topraklarıdır .Irmakların boyunca ve tuğyan zamanlarında su altında kalan kısımlarda yani gayet zengin , kumlu ve killi alüvyon terakümatına tesadüf olunmaktadır . Çukurovada killi , kumlu , kırmızı esmer topraklar ekseriyettedir . Fakat mintakamda gayet vasi kara killi , yapışkan , ümüslü ve işlenmesi güç topraklar galiptir . Bunlar fazlaca rutubetli olmadıkları ve iyi bir şekilde işlendikleri vakit iyi mahsul verirler.

NEBATI ÖRTÜ : Bir mintakanın florası o mintakanın ikliminin canlı bir ifadesidir . Tetkik sahanın Akdeniz bölgesinde bulunuşu floranın da o iklimin nüanslarını ifadeye mecbur etmiştir . Bu suretle bitkiler yazın kuraklığa mukavemet edecek tertibatı haiz sert , meşin gibi balmumu cilalı , dikenli , tüylü her vakit yeşilliğini muhafaza eden xerophyl

bünyeyi haiz nebatı assosiyation'a tesadüf edilir . Ovalık kısımlarda yüksek çayırlar , mezru sahalar , geniş alanlar işgal etmekle berabervadi boylarında dutluklar , çinar , söğüt , nar mahdut yerlerde narenciyeler yakın senelerde ormanlandırma teşebbüsleriyle okalıptus , akasya , mimoza toplulukları bu yeknasak manzarayı temaşa edenlere , suya doyan bir vaha ismini verir .[†] Az yüksek kayalık zeminlerde daima yeşilliğini muhafaza eden maki denilen Mersin , defne , ardiç , zakkum güceyrelerinden ve haşebi fundalıklardan bunlar arasında yer yer kokulu bitkilerden kekik (Thymus) lavanta çiçeği (Lavandula) adaçayı , çiriş gibi soğanlı ve necliyelere , haşesi nebatlara yaz mevsiminde sıcaktan yanmış , kavrulmuş zemin üzerinde yeşil benekler şeklinde raslarız. Makiler çok eski devirlerde kesilme ve yangın suretile tahribe uğrayan ormanların yerine kaim olmuşlardır . Orman ve koruya ancak kuzeyde Sirkıntı ile Kozan yolu üzerinde Sarıçam dağlarında Sarıçam ormanları adı verilen ormanlardan yalnız odun ve kömür ihtiyacı temin edilir . Bu ağaçlar Akdeniz bölgesindeki diğer orman ağaçları gibi layikile neşvünema bulamayıp bodur ve budaklı olmaları hasebile kereste imaline salih değildirler. Mintakanın diğer bir orman sahası Misis tepeleridir. Burada çamlar koruluk ve orman ağaçlarının o/o 25 şini teşkil eder. Diğer kısım ağaçlar defne , kocayemiş , mersin , yeşil meşe , mantar meşesi , selvi gibi Akdenize has bitkileri teşkil eder. Tepelerin güney yamaçlarında da devlete ait yabancı ve aşılı zeytinlikler mevcuttur . Bunların ekserisi merkeze kasaya 5 Km. mesafedeki Kızıldere göyündedir .

AKARSULAR REGİMİ : Tetkik sahama hayat veren yegane nehir Ceyhan ve kollarıdır . Ceyhan nehri : Maraşın Elbistan kazasının civarındaki Yastı dağlarından çıkar. Torosların zemin altı sularile beslenen Ceyhan 380 Km. tulünde Seyhana nazaran oldukça sakin bir nehir sayılır . Elbistan ovasını sular ve kasaba civarında ikiye ayrılarak kasabayı ada halinde bırakır. Dermal , Söğütlü ve bilhassa Hurman kollarile büyüyerek Göksun kolunu alır.

Dağlık ve ormanlık pek sarp bir mntakaya girer. Dar ve dik boğazlardan geçerek Maraş ovasına yaklaşır. Burada Pazarcık ve Maraş ovalarını sulayan pek çok bataklıklar yapan Aksu ile birleşir . Tekrar sarp ve dik yamaçlı vadileri geçerek yilankavi bir yol takip ederek kuzey doğudan Ceyhan ovasına girer. Birçok mendr'lar resmiyle kazayı iki gayri müsavi parçaya ayırır. Kolları ile geniş sahalar işgal ederek birçok yerlerde yatağını değiştirerek Gölcük ve bataklıklara sebebiyet verir . Yine ufak bir boğaz geçen nehir Misis civarında Adana ovasına dahil olur . Bu ovanın doğusunda hududunu teşkil etmek üzere ehemmiyetsiz silsilelerin eteklerini takiben kaza dahilinde güneye ilerleyen nehir Bebeli köyü civarında bidenbire doğuya teveccüh ederek yumurtalık limanını teşkil etmek üzere birçok göller ve bataklıklar arasından geçerek denize dökülür . Nehrin umumi karakteri : müteaddit ovalardan geçerek akışını tanzim eden Ceyhan Adana civarında tamamen bir ova nehri karakterini gösterir . 926 ve 936 seneleri arasında Ceyhan ve Misis kasabaları önünde bulunan eşellerle seviye sarfiyat grafikleri elde olunmuş ise de , rasat işlerinin meteorologie umum müdürlüğüne devrinden sonra yalnız Cehyan eşeli bırakılarak Misis ihmal edilmiştir. Nehrin Adana ovasınayaptığı zararları anlamak üzere etüde başlarken Misis eşeli tekrar islah olunmuş ve mansaba doğru yeniden tesis olunan 4 eşel vasıtasıyla muntazaman rasatlara devam olunmuştur . Meyli umumisi 0,00018 olan nehir feyezana zamanlarında bile 1,30 - 1,20 metrelik sür'atle akar. Feyezana zamanları sonbahar ve ilkbahardır . I.ci Kanun , şubat , mart , nisan aylarında nehir azamı yükselişini iktisap eder. 936 senesindenberi tutulan seviye grafiklerine göre en fazla yükseliş 942 mart ayları olup Misis kasabası önündeki eşelde 19,03 rakımı bulunmuştur ki , taktiben 1800 m³. sarfiyata tekabül eder. Bu esnada geniş sahalar sular altında kalır , feyezana hemen hemen her sene tekerrür eder. En ziyade tahribata uğrayan kısım Adana şehrinden itibaren sahile kadar olan civardır .

Nehirden istifadeler : Nehrin kaza dahilinde tulü 160 Km. dir . Sulama kudreti 500.000 dekara kafi ise de henüz kanal teşkilatı olmadığından istifade bu derece ilerlememiştir . Hükümetçe mutasavver pro elere göre ırmağın taşmasından mütevellit bataklıklar kurutulacak , taşkın sular behler içine alınacak veya tahliye kanalları vasıtasile denize akıtılacaktır. Ceyhan nehri üzerinde Misis'e ve denize yakain Akdeğirmen mevkiinde çok eski bentler gösteriyor ki , eski devirlerde Ceyhan nehrinin suları havaliyi iskaht etmekteydi. Evliya Çelebinin dört asır evvel yazılmış seyyahatnamesinde yelkenli gemilerin Ceyhan nehri üzerinde seyrüsefer ettikleri bizzat Misis'te kendisinin görmüş olduğu anlatılmaktadır . Bugün mecrasının aşağı kısmını bilhassa mansabından Misis'e kadar 50 Km.lik kısmı seyrüsefere kabiliyetli ise de methalin sığ olmasından dolayı evvelce kıymeti olan ufak sallar işleyebilmektedir . Ekseri yerlerde nehir gemi tabir edilen sallarla geçilmektedir . Osmaniye Kadirli yolunda Araplı mevkiinde Arifiye -Misis yolu üzerinde Kesikkale mevkiinde Ceyhan kaza merkezinde bir taraftan diğer tarafa geçişi temin için gemiler bulunur . (Bugün merkez kazadaki gemi yerine büyük masraflarla yapılan muazzam bir köprü nahrin sağ ve sol sahili arasındaki irtibatı emniyetle temin etmektedir). Nehir seviyesinin yüksek olduğu mevsimlerde küçük balıkçı kayıklarınının dolaştıkları görülmektedir . Hatta Metoğullarının Portakal çiftliğindeki portakal mahsullerini nehre indirdikleri bir dizel motörile müteharrik 5 tonluk gemi ile Misis'e nakletmektedirler. Hülasa , nehir tarandığı taldirde ovanın mahsullerini gayet ekonomik bir şekilde denize kadar indirmek için mükemmel bir nakil vasıtası olmaya namzettir. Ceyhan mansabındaki Yumurtalık limanı tabii bir liman olup yakın istikbalde bundan çok şeyler beklenebilir. 20 - 30 sene evveline kadar bu havalide yetişen mahsulün bilhassa hububatın bir kısmı yelkenliler ve küçük gemilerle Yumurtalık limanından Kıbrıs ve Adalar denizine kadar gönderiliyordu. Bugün ise , Yumurtalık lima-

nı hiç bir tesisatı haiz olmadığından muattal bir haldedir . Çünkü memleket dahiline demiryolile bağlı azçok sınaı tesisatı haiz İskenderun ve Mersin limanları ticarı alışverişi kendisinde teksif etmişlerdir . Ceyhan neh-rinden diğre mühim istifade nehir boyu sıralanan köy ve kasabanın içme su ihtiyacını temin etmesi , feyezanları esnasında taşıdığı emlaha geniş sahala-ra yayarak toprağın inbat kabiliyetini arttırması ve gene taşıdığı maddeler-le karaların lehine olarak deltasını genişletmesidir . Ceyhandan başka kaza dahilinden geçen Ceyhanın kollarından Mercin suyu daimi olarak akan sulardan olup Tatarlıköyünden çıkar. Gayet az meyilli arazi sahasından geçerek Mer-cin köyünün 3 Km. kadar batısında Ceyhan nehrine dökülür. Mecranın tülü 29 Km.den ibarettir . 20,000 dekar araziye sulamaya elverişli ise de arazi meylinin azlığı sebebiyle sulama işlerinde istifade edilmemektedir .

KARAÇAY : Osmaniyenin yaylalarından ve Zorkum mevkiinden çıkar. Doğuda Toprakkale istasyonu yakınında kazaya girer. 15 Km. bir mesafe katettikten sonra Weysiye göyü civarında ve Kırımoğlu mevkiinde Mercin nehrine varır. Bu suyun cereyanı muvakkat olup kışın feyezan eder. --

SUMBAS suyu : Kadirli mintakasından gelir . Kazanın şimalinde kain Ana-varza tepesinin doğusundan geçerek 6 Km. mesafede Ceyhan kazası ile Kadirli kazası sınırlarını teşkil ettikten sonra Ceyhana karışır. Bu suyun takriben 5.000 dekar araziye sulama kabiliyeti varsa da meylin azlığı , yatağının derinliği yüzünden istifade edilmez.

ÇEPELCE suyu : Bu su kuzey batıdaki Sarıçam dağlarından çıkar. Ve Koza-lay ile kaza arasında 10 Km. mesafede sınır teşkil ettikten sonra Deyhana karışır.

KAZANIN TARİHİ ve TARİHİ ESERLER :

Ceyhan kaza bölgesi eski olup kasaba yenidir . Tarihi kıymeti yoktur. Mevkiinin dört beş kazaya nazaran merkezi vaziyette ve Anadolu -Bağdat hattı üzerinde oluşu , topraklarının gayet münbit , mahsuldar , halkının de energik olması kısa bir mazide tekamülüne sebep teşkil etmiştir .

Kasabannn bugünkü yerde kuruluşuna tesir eden coğrafi amillerin en mühimleri situation (vaziyet) ve site (mevki) şartlarıdır . Situation'dan maksat bulunduğu sahaya ait umumî şartlardır . Cite'den maksat Ceyhan kazasının yerleşmiş olduğu sahaya ait topoğrafya şartlarıdır . Kasaba Seyhandan gelen Suriyeye giden demiryolu ve istikbali parlak olan Ceyhan nehri kıyısında kurulması kendine bağlı nahiye ve köylere nazaran merkezi vaziyette oluşu çok münbit , mahsuldar bir ovada Ceyhan nehrinin gđçilebilir , feyezandan mahfuz bir yerinde kurulması kasabanın inkişafının amilleri arasındadır . Ceyhan kasabası ilkönce 1856 da (1272 Rumı) senesinde Ceyhan nehrinin sol kıyısında Yarsuvat mevkiinde köy olarak kurulmuştur . Daha önce vasi ovayı ilk iskan teşebbüsü 1849 (1265) tarihlerine doğru Tumlu mevkiine seyyar Türk aşiretlerinden Bozdoğan aşiretine ait birkaç yüz evin yerleştirilmesile başlamış , 1854 (Rus harbini müteakip) Kırım ve Kafkasyadan gelen muhacirlerle de bir zamanlar Kozanoğullarının Zülkadriye beylerinin kışlağı olan Kars'a iskan edildikleri gibi bir kısım da Yarsuvat veya Muhacirin nahiyesi ünvaniyle yeniden tesis edilen şimdiki Ceyhan kazası mevkiine iskan edilmiştir . Bir kısım muhacirler de ovada Mercimek , Mankit gibi köylere tevzi edilmişlerdir . Ceyhan ovasının imarı bu tarihten başlayarak yavaş yavaş nüfus artmış 1856 - 1860 tarihlerine kadar bu mıntakaya 95000 nüfus Küban (Nogay) Kırım , Kafkas muhacirleri gelmiş Yarsuvat (Şimdiki Ceyhan) Kelemetey Toktamış , Kılınçkaya , Hamitbey , Hamitbey Bucağı , Büyük Mankit gibi mevkilere yerleşerek yeni köyler vüvude getirmişler , teşkil eyledikleri bu köylere kendi kabilelerinin hatırası olan adları takmışlardır . Yarsuvat mevkii 1942 de yapılan Demir köprüünün güney yamacında eski Kayık Yarbaşı yeridir . Nüfusu arttıran Yarsuvat köyü müteakiben Muhacirin nahiyesi adını almış , yerli halktan tayin olunan müdürleriyle idare edilmeğe başlanmıştır . 1894 tarihinde Muhacirin nahiyesi doğusundaki Cerit nahi-

hiyesi ve kuzey batısındaki Sirkitüzir nahiyesile birleştirilerek Hamidiye adı altında kaza teşkil edilmiştir . Meşrutiyetin ilanını mütaakip (1908) de Ermeni hadisesi üzerine mintakada ilan edilen örfi idareye izafeten kazanın adı Urfiyeye çevrilmiş ise de çok sürmeden bu tevsimden sarfi nazar edilerek kıyısında bulunduğu nehre izafeten kasabaya Ceyhan adı verilmiştir . Ceyhan kazası ilk teşekkülündenberi Adana valiliğine bağlı kalmıştır. Şu kadar ki , umumi harpten sonra vilayet fransız işgaline uğramış ve bu münasebetle Cebeli Bereket (Osmaniye) sancak sınırlarında mühim tebeddülât olmuş Ceyhan nehri sancağın tabii sınırı kabul edilmekle Ceyhan kasabası ve kazanın mühim bir kısmı bir müddet Cebelibereket mutesarıflığına bağlı kalmıştır. İstihlastan sonra Cebelibereket bir müddet valilik olarak idare edilmiş ve 932 haziranından itibaren bu vilayet lağvedilerek Ceyhan tekrar Adana valiliğine bağlamıştır.

TARİHI ESERLER : Merkezde tarihî kıymeti haiz hiç bir asarı atika yoktur . Muradiye mahallesinde yakın zamanda halk tarafından yaptırılan bir cami mevcut olup kapı ve minaresinde kitabeler vardır . Fakat merkez kazadan 4 cihete doğru uzaklaşınca orada burada bariz tümsek , Kale harabeleri ve o tümseklerin birçok yerlerinde ucu dışarıya fırlamış sütun ve yontulmuş taş çoktur . Buralarda yapılacak küçük bir sonda bizi yeni bir tarihî hazinesile karşılaştıracaktır . Anadolunun orta ve güney kısımlarından gelerek Adana ve Misis'e uğrayacak Mısır ve eski Babil yollarının geçit noktalarından ilki Adanadan 40 Km. mesafede Sirkeli köyü ve istasyon durağının güneyinde bir tarafı yalçın bir kaya ile dikleşen Sirkeli hoyüğü ve onun karşısında yine yalçın ve yüksek , münferit bir tepe üzerinde yeni yapılmış şato manzarası gösteren Yılankale bu yollardan gelip geçen eski eser meraklılarının hepsini üzerine tırmanmaya can atıran bir abidedir . Yapı tarzı ve malzemesi itibatle orta çağlara ait müstahkem bir mevkiî olduğunu anlatır . Henüz sapa sağlam denecek kalenin

dört bûcağında yuvarlak burçlar vardır . Kalenin kapısı yüksek mazgallı bir duvarla tahkim edilmiştir . Esasen kale duvarlarının üzeri mazgallıdır . Methal duvarının üzerindeki geniş pencereler buradan kale muhafazasına mahsus bir köşe olduğunu anlatır . Her tarafı dik bir sırt ile nihayetlenen bu tepenin eski zalanlar için zaptı güç , korunması kolaydır . Surların içinde dört cepheden duvarların üzerine çıkılmak için yan merdivenleri vardır . Köşelerdeki yuvarlak burçların da içinde bölmeler ve bölmelerden yukarı mazgallı duvara çıkılacak merdivenler vardır . Bu burçlardan bakıldığı zaman bütün Seyhan ve Ceyhan ovasının ufukları göz alabildiğine genişler . Bu ovaya hakim vaziyettedir . Yılankaleye Şahmeran kalesi de derler . Samiramis kelimesinin bozuntusu imiş . Bir rivayete göre de Şeyh Meram adlı birisi burada birçok yılanları terbiye etmekle vakit geçirirmiş . Yine bir rivayete göre bu kalenin haçlılar tarafından yapıldığı söylenmektedir . Kale duvarlarında yazılı taş olmadığından eski simi , ve kimin tarafından yapıldığı belli değildir .

Sirkeli Hoyüğü : Bu Hoyük Ceyhan nehrinin akıntı yerinde kurulan geniş bir site harabesidir . Nehre doğru yüksek bir taraca ile yalçılaştırılmıştır . Bu yalçın kaya üzerinde Eti imparatorluk abidesi vardır . Köylü tarafından taş çıkarılırken bir sfenks bulunmuş bunlarla saray kapıları süslenirdi . Esmer granitten yapılmış bu arslan heykelleri Sirkeli harabesine büyük bir değer vermiş . 1936 da II. Kanun ayında Müze müdürü tarafından bir sonda yapılarak mevkiin ehemmiyeti üzerine harabe bekçisi konmuştur . Yapılan sonda lar neticesinde tepenin üzerinde 1 - 4,5 m. derinliğinde kap kaçak bulunmuş olup bunlar o devri göstermektedir ;

a_ 0 - 1 metre arasındaki üst tabakalarda Kıbrıs medeniyeti tipi ile demir tipi kaplardır .

b- 1 - 4 metre arasındaki tabakada Eti ve Kıbrıs medeniyeti işçiliğini gösteren kaplar milattan önce 700 - 1200 arasındaki Medya , Frikya ,

Post eti devirleridir .

c - 4 - 4,5 metreye kadar olan III cü tabakada Eti imparatorluk devrine ait kaplar bulunmuştur . Bunlar da önce 1200 - 2200 arası tarihine tesadüf eden medeniyet eseridir . Bu eserler arasında en alt tabakada Bronz çağı eserleri olduğunu anlatan el ile yapılmış kap parçaları bu harabe tarihini mülattan önce 2400 e çıkarabilir . Çukurovanın en önemli müstahkem kalelerinden birisi de Yılankalenin şimal doğusunda merkez kazaya 32 Km. mesafede Anavarza kalesidir . Ceyhanın Alapınar suyile beslenen Sumbaz çayının sağ sahilinde Deliçay , İmamoğlu suyu ile Sarıgeçit sularını biriktiren bu köyün tepesinde bulunan 250 m. rakımlı tepe üzerindedir. Mangıt , Mercimek , Kestel , Sarıbasma , Çerkeskör ve Akdam yollarıyla harabe sahasına girilir . Akdam , Anavarza kalesinin tam cenubundaki ikinci tepenin etegindedir . Bu köy ve tepenin solumu dolaşınca asıl kalenin bulunduğu tepe ile bu tepenin teşkil ettiği mail satıhta anfiteatr harebesi görülür . Bundan sonra büyük Anavarza kalesine çıkılır. Şimaldeki Hacıkör köyünden gelen Alapınar suyunu geçen su kemerleri (Akedükler) vardır ki bunlar kaleye girilen su yollarıdır. Bunlardan birisi 40 Km. uzunluğunda uzanan bir dağın suyunu getirirdi. Anfiteatr harabelerini yandan dolanan ve Anavarza kalesine çıkılan yalçın yoldan ilerleyince muazzam taş zaf fer halindeki kale pasagina girilir . Takın oratada büyük yanlarda daha küçük üç kemerli methali vardır . Yan kemelerin korniçleri mimari süslerle oyulmuş ve işlenmiştir . Yanlarda başlıklı istinat direkleri vardır . Başlıklardaki tarz kornij tarzıdır . Kaleyi çevreleyen ve yalçın kayalar üzerine inşa edilmiş olan duvarlar arazinin şekline uydurulmuş bir halde girintili çıkıntılı burçlar teşkil etmiştir . Duvarların irtifalı 15 m. ye yakındır . Kale içindeki yapılardan bir kısmı sağlam bir haldedir . Tarihi Anavarza : Bu şehrin ismi şarklı bir menşei irae eder. Eski müellifler şehrin tesisine dair hiç bir malumat vermemişlerdir . Pitölo me ve Pe-

lini yalnız ismini söylemekle iktifa ederler. Bizanslı Etiyen şehrin bu ismi civarındaki dağdan yahut müessisinden aldığı farzeder. Müsteşrikler bu ismin Sam lisanına mensup iki kelimededen mürekkep olduğunu ve Sarıpınar manasına "Aynizarba" dan muhaffef bulunduğu fikrinde- dirler. Bu şehir Diyoskorid'in ve şair Apiyenin doğduğu memlekettir. Şa- irin av hakkında yazdığı bir manzume imparatorun pek hoşuna giderek her mısraı için bir altın verdi. (Apien miladın ikinci asrında yaşamış- tir). Mermer cinsinden büyük bir dağın eteğinde bulunan Anazarba şehri Tramus ovasının ortasına çekilmiş bir yerdir. Bu şehrin vaziyeti Van beldesine benzer. Anazarba'nın muazzam kapısının içinde hisar duvarları- nı tutturmak için taşçı kalemile açılmış ve delinmiş oyukların aynı ora- da da görülür. Bu şehirlerin ikisi de Asuri eseri evsafını gösterir. Anazarba çok defalar zelzele tahribatına uğramış dört defa kamilen yı- kılmıştır. En son hareketi arz Justinyen zamanında olmuş imparator şehri birçok masraflarla tamir ettirerek yeni müessisi olmak sıfatile ona us- tinopolis ismini vermiştir. Fakat yerliler buraya Aynibarza veya Anavar- za ismini verirler. Şimdi büsbütün boş bir harabedir. Uzaktan görünüşü mamur bir kasaba gibi nazarı aldatır. Şehrin dört kapısı vardır. Batı tarafında cesim bir abide manzarasını haizdir. Üç kapılı bir takı zafer şeklindeki bu methalin arzı 22, 60 m. kalınlığı, 5,58 m. dir. Ortadaki büyük kavsin genişliği 3,75 m. iki yandakilerinki 3,50 m. dir. Bu takı zaferin sağında dağa dayanmış olan yerler tiyatro ile koşu ma- halleridir. Şimdi şehrin şark tarafında taşta oyulmuş bir kaç medfen ile kabartma mahkûkât vardır. Bunlardan biri üç şahıstan mürekkep bir ce- naze matemi odası arzeder. İki katlı sur ile muhat kalenin bir yerinde ufak bir klise vardır. Burada Ermenice yazılmış uzun bir kitabe bunu miladın 1075 senesinde prens Ture'nin (Theurnch) yahut Turos tarafın- dan yapıldığını kaydeder. Bu prens (Ani) (Bagradit) ler sülalesinden imiş. Anazarba şehriyle Pramus birbirine yakın idiler. Fakat suları

Yoktur . Kemerler vasırasile uzaktan getirmiştiler. Bu kemerler el'an mevcuttur . Burası 12 inci asır sonlarında müslümanların elinegeçti . Fakat burada cami hamam gibi müslüman asarına tesadüf edilmediği gibi ne vakit terkettikleri de malum değildir . Şu kadar ki , su kemerlerinin kesilmesi iklimin vehameti sekenesinin dağılmasını mucip olmuştur .Anava za kalesinden başka mintakada mühim olan kale Tumludur . Yılankalenin kuzey batisında münferit fakat az yüksek bir tepe üstünde orta çağdan kalma bir kaledir . Kurtkulağında tarihi kıymeti haiz Kervansaray ile bir de cami vardır . Netice olarak söyleyebiliriz ki , Seyhanın mühim bir parçası olan Ceyhan mintakası salahiyetli bir hey'et gözü ile tetkik edilmeli , araştırılmalı ve saklı tarih gömüleri çıkarılıp ilim dünyasına sunulmalıdır . Münevver fikirli , zeki , energik Ceyhan halkı böyle bir hey'eti dört gözle beklemektedir .

N ü f u s : Ceyhan ve havalisi eski devirlerdenberi istila ve muhaceret yolları üzerinde olduğundan otoktan halk tabakası yok gibidir . Ahalisi mütemadiyen değişmiştir . Arazinin fgenişliği ve kuvvei inbatiyesi daima muhacirleri o tarafa doğu celbetmiş ise de muhitin sıtma menbaı yaz mevsiminin kavurucu sıvıkları gelen muhacirleri iklimine intibak edememesi yüzünden bir kısmını kaçırmış veya öldürmüştür . Denilebilir ki , Ceyhan mintakasında Cumhuriyet devrina kadar daimi bir nüfus cereyanı mevcuttur . Nüfusta muhacir iskanile bir artış iklimine intibak edemekten mütevellit bir muhaceret devam etmiş , ,bu suretle nüfus zaman zaman artıp eksilmiştir . Kazanın ilk kuruluşunda nüfusu 5 bin ni tecavüz etmiyecek kadar azdır . 1856 ve 1860 a kadar 95 bine yükselmiş bunların içinde 10 bin kadarı yerli nüfus olup ekserisi Ayas , İmran , Azizli , Mustafabeylide ikamet etmektedir . Adananın 1317 tarihli salnamesinde kaza nüfusu islam olup 7,254 de düşmüştür. Bunun 2370 i kadındır. Hıristiyan nüfusu yoktur . Bu anormal intizamsızlık resmı nüfus sayımı-

mina kadar devam eder. Memleketin her tarafında olduğu gibi Ceyhan kazasında da 927 de başlayıp 940 a kadar yapılan 3 sayıma göre :

Sene	N ü f u s		
	<u>Erkek</u>	<u>Kadın</u>	<u>Yekun</u>
1927	20.113	18.432	38.545
1935	28.693	25.534	54.226
1940	29.052	28.207	57.259

13 sene içinde o/o 40 gibi bir artış görünür . Nüfusü daha fazla teza-yüdü beklenebilir . Çünkü doğu ölümden çok fazladır . Bununla beraber muhacir iskanı da diğer kazalara nazaran burada çok olduğundan nüfus te-zayüdine doğumdan fazla tesir etmiştir . Son yapılan 940 sayımına göre mntakada 57.259 nüfus mevcut olup bunun 1163 ü Kürt , 1183 ü Arap , 1205 ş i Çerkes , 615 Boşnak . Bir kaç tane de ermeni mevcuttur . Şu hal-de nüfusun ekserisi Türktür . Fakat Kürt , Arap , Çerkes , Boşnaklar da Türk camiasında erimiş olduklarından Türkçe konuşurlar , müslümandırlar mezhep ihtilafları yoktur .

S i h h a D u r u m : Kazanın sıhhat kadrosu 1- Muvazenei umumi-yeeye ait 5 yataklı oldukça muntazam ve temiz bir muayene ve tedavi evi , 2- Sıtma mücadele şubesi , 3- Belediye sıhhat dairesidir . 5 yataklı mua-yene ve tedavi evinin bir doktoru , Biri sabit diğer seyyar iki sıhhat me-muru mevcuttur . 942 yılında 5107 hasta muayene ve tedavi edilmiştir . İlaçlar meccanidir . Gene aynı yılda Ceyhan ve köylerinde 57 bin kilo 3 kilo tifo , bir miktar menankokok birmiktar da difteri aşısı ve seromleri yapılmış , bu sayede bir çok çocuk , genç , yaşlı vatandaş ölüm tehlike-sinden kurtulmuştur . Belediye sıhhat dairesinde bir tabip , bir sıhhat memuru , bir de ebe vardır . Kasabada hastalıkları önler , tedavi e-der , mümkün olan sağlık durumunu düzenler . Mntakada en münteşir ve kök salan halkın dörtte üçü iz'aç eden sarartıp solduran , yıpratıcı

birçok hastalıklara misafirperverlik eden hastalık sıtmadır . 925 sene-
seline kadar başı boş saltanat devrinin sultanlarla rekabet eden sıt-
ma bilhassa çocuklarda vahim neticeler doğurmuş bir zamankar sokaklarda
görünmez olmuştu. Aileyi meyvesiz bırakacak kadar ileri gitmiştir .
Sebebi isr , neşvüneması için bütün şartları ifrat derecede müsait bul-
muştu . Bu müsait şartların başında mikrobu aşılacak nakil vasıtasını
üretecek kültürün mebzuliyetidir . Bu kültür bataklıklardır . Mınta-
kada bataklıkların sahası 25.000 dekar olup bunlar daimi ve muvakkat
olmak üzere ikiye ayrılırlar. Daimilerin en mühimmi Kırmit nahiyesine ya-
kın 5 bin ile 10 bin dekar tahmin edilen Ucuroğludur . Bunun sularının
o/o 90 nı yazın uzun günlerinde yüksek duhnet tesirile kururu. Ceyha-
nın eski yatağı ve Mercin suyunun da akışı esiasnda husule getirdiği
bataklıklar Havraniye köyünde Güvelioğlu bataklığı merkeze kaza ile
Mercimek yolu üzerinde Cingöz , Kaynarca bataklıkları gibi Azizli köyü
civarında Lale gölü bataklığı pek çok orada burada sellerle ve münhat
sahalarda yağmur sularıyla meydana gelen bataklıklar çoktur . Bunlar meb-
zul miktarda Anofel beslerler. Diğer müsait şartlardan biri de halkın
iyi gıda alamamaktan mütevellit bünyenin zayıf hastalığa müsait olması ,
yani halkı müreffeh olmayışı , halkın kültürsüz , adam sendeci ve ihmalkar
olması. Mesainin ziraate ve çeltik ziraatına , pazu kuvvetine dayana-
nıp henüz makineleşmemesi . Bu müsait şartlara karşı hükümetin fazlasıyla
lakaydiliği . Uzun zaman nüfus tezayüdünde intizamsızlıklar tevlihtir
miştir .Ancak bu şartların islahına , tahdidine Cumhuriyetin yüksek
başarıcı kollarını erişmesiyle ki bu kol sıtma mücadele teşkilatının
hummalı faaliyeti sayesinde mümkün olmuştur. 925 de mıntaka en ücra kö-
şelere dahi nüfuz edebilmek için altı daireye ayrılıp bu daireler Ceyhan
Bozağaç , Yumurtalık , Doruk , Mercin dairesi olup şubeyi teşkil eder-
ler. Şubelerde bir doktor , 4 sıhhat memuru vardır . Senede bütün köyle-

ri iki defa devrederler. İhtiyaç görüldüğü takdirde devir adedi dörde çıkarılır . Her sene vasatı olarak 15 bin hasta tedavi edilir . 939 harbinden evvel senede Ökinin ve ampulden başka 200 gr. kinin sarfedilirdi. Bugün hasta adedi azalmış kinin sarfiyatı da 3/2 nispetine inmiştir . Önce sıtma amilile , sonra da sıtma ile mücadele olunmuş , bataklıklar kanallarla kurtmak doldurmak gerekse Okaliptus ağaçları dikilmek suretile sahasından kaybetmektedir . Bundan başka çeltik ziraatı ya nüfus mintakalarından uzaklaştırılmış veya menedilmiş , köylüye mümkün olan yardımlar yapılmış , mücadelede dava kazanılmaktadır . Mintakada tali derecede bazı mevsimlerde suhnet tahavvülü amplitutunun ehemmiyetsiz olduğu ve günlerce havanın ve toprağın rutubetli oluşu , gayri sıhhi tarzda yapılan evler zatürrenin intişarına sebep olur .

İSKAN ve MESKEN TİPLERİ : Ovada toplu iskan dağ köylerinde dağınık iskan hakimdir . Kazanın ilk iskanı 1854 te Tumlu köyü ve civarına Bozdâğın aşiretinin ikametile başladığını kazanın tarihçesinde söylemiştim. Onu takip eden yıllarda Kırım ve Kafkasyadan Nogaylar ve diğer Türk kabileleri getirtilerek yerleştirilmiş , Rus harbi daha sonra Baklan harbi sıralarında birçok mültecilerin ilticaları üzerine müsait yerlere yerleştirilmiş , bu meyanda Tunustan , Cezayir , , Fastan birçok arap mültecileri gekmiştir . Umumi harp ve İstiklal harbi neticesinde Romanya , Bulgaristan Yunanistan , Sırbistandan gelen mübadillerin iskanı başlar. Bugüne kadar devam eder. 936 da Romanyadan 101 hane , 551 nüfus , yine aynı yılda Bulgaristandan 78 hane , 307 nüfus çiftçi olarak yerleştirilmiştir . 937 _38 de Türkistandan 14 hane 64 nüfus esnaf ve çiftçi olarak ikamet etmiş . 1937 den 1940 a kadar Cezayir , Tunus , Yugoslavyadan 13 hane çiftçi olarak Naşidiye~~x~~ Kırmit , Soysal , Kıvrıklı , Sarigeçit , Doruk mevkilerine yerleştirildi. Hükümet bunlara para yardımı , arazi , çift aletleri ~~iki~~ tohumluk , at , sığır ve sair yardımlarda bulunmuş . . Kazada daimi meskeni olmayıp kışı ovada , yazı yaylada geçiren birçok seyyar aşiretler mev

Cuttur. Manavlı , Karahacılı , Tekeli , Alacalı , Kaşreli , Karakoyunlu Kösreli gibi aşiretlerdir . Türk ırkindandırlar. Türkçe konuşurlar .Hayatlarını davar , koyun inek , deve beslemekle idame ederler. Bunlardan yalnız Tekeli aşireti sığır besler. Her aşiretin kendi aralarından seçtiği ağa veya kahyası vardır . Bu aşiretin en zenginidir . Bütün işler onun tarafından hallolur . Ağanın halledemediği işler için en yakın nahiyeye veya kazaya müzacaat edilir . Bu seyyar aşiretler her sene ananevi olarak yazlık ve kışlık mer'alara göç ederler. Yaz mevsimini Toroslarda , Uzunyaylada , ekseriya Niğde , Kayseri , Konya vilayetlerindeki yaylalarında geçirirler. Nisan ve mayis aylarında muayyen yollar takip eden aşiretlerin çocukları at ve deve sırtında kadınları ekseriya yaya yürüyerek keçi kılı veya koyunlarından elde ettikleri yaprakları kirmenlerinde eğirmek suretile kona göçe iki aya yakın bir yolculuktan sonra hedeflerine varırlar. Hayatları ve meskenleri gayet basittir . Gıdalarını ve besledikleri hayvanların sütü , yoğurtu , peyniri teşkil eder. Etraflarından tedarik edebildikleri takdirde sebze yerler. Etten pek hoşlanmazlar. Elbiseleri de pek basit , moda ile alakaları yoktur. Kadınlar da dahil olmak üzere şalvar giyerler , üstlerine güdük tabir ettikleri kısa fistan ve aba giyerler. Başlarına daima yazma bağlarlar . Aykalarına kaba yemeni , çizme , postal giyerler . Meskenleri de yine ellerinin emegile kıldan veya yapaktan dokuma kilimle çullardan yapılmış aile efradının adedine göre 10 metre kare ile 30 m.kare arasında irtifa 1.5 m. yerde çakılı , kazıklara bağlanan çadırlarda yaşarlar. Bir kısmı da yazın çadır kullanmayıp dal ve otlardan yaptıkları hayme tabir edilen evlerde otururlar. Eylülde yine aynı yolları , ki bu yollar

- a) Adana - Birücek yolundan Gülek boğazına geçerek Toroslara varan yol
- b) Diğer yol da Kozan yolile Saimbeyliden Uzunyaylaya giden yol.
- c) Kozan - Gökdere -Teke yolile Develinin Yahya nahiyesine gidilir .

d) Hata'ya giden yol

e) İslahiyeden Maraş tarikile Ahırdağına giden yol takip edilir . Kışı ovanın otlak ve sulak yerlerinde geçirirler. Bu aşiretlerden bir kısmı Niğdede iskan edilmeleri için müracaat etmişlerse de muameleleri inkişaf etmemiştir .

MESKEN TİPLERİ : Mintakanın vasi düzlüğüne münbit ve mahsuldarlığın kaplan muhacir nüfus iklim ile imtizaç edemeyip muhitinde gayri müstakar olarak yaşamış. Büyük masraflara ve emeklere katlanarak daimi meskenler yapmağı düşünmeyip muvakkat bir zaman için etrafından tedarik edebildiği kamaş , hayit ve ottan çatısını yaptığı , içini dışını çamurla sıvadiğı meskenlerde otumuştur . Bu tarz mekenler ki , bunlara Huğdemek yerinde olur . Ucuz ve kolay yapıldığı için bugün biraz daha masraf ve emek konup teşkilatlandırmak suretile daimi mesken vasıflarını taşımaktadır. Bu evlere mçhallı olarak çit evleri ismi verilmektedir . Köylerde ve kasabalarda görülen evlerin o/o 95 şii bu tarz evlerdir . Çatı kereste ile bir veya iki katlı olmak üzere yapılır . Duvarlar civardan tedarik edilen funda dallarile örülüp iç ve dış kütük yerine saman karıştırılmış çamurla sıvanır . Tavan ailenin haline göre tahta veya kamaşla döşenir . Dama yağmur sularının süratla akışını temin için iki taraflı muayyen bir meyil verilip üzeri çinko , daha az nispette kiremitle örtülür. Bu tip evlerin sarniçte su toplamak maksadile hali vekti yerinde olanlar yaptırır . Aksi takdirde evin üzeri 75 cm. kalınlıkta toprakla örtülür. Ev iki katlı olunca alt kat ahır ve samanlık olarak kullanılır. Üst kat fgenişliği nispetinde bölmelere ayrılıp ailenin meskenini teşkil eder. Evin önünde geniş bir fosan ona merbut yaz gecelerinde sayfiyesini teşkil eden sofadan iki üç m. yüksek tahtı vardır . Ev bir katsa aynı havlu etrafında bir çok bölmelerle ayrılmış , ihtiyaca göre ahır , samanlık , anbar , ziraat aletlerini koruma yerleri yapılır. Bu tipe gerpiçten yapılmış bir veya iki kat-

lı meskenler deilave edilir . Pencere muntazam ve çerçevelidir .Mantakada görülen diğer bir tip ev de taş ve tuğla meskenlerdir . Bunları da iki şıkta mütalea etmek mümkündür .

a) Taş ve tuğla evleri merkez kazada Mercimek çiftliğinde bilhassa iptitaş evlere , dağ köylerinde rastlanır . Cumhuriyetin yaptığı kalkınma hareketi , koyduğu nizam ve teşviklerle eski görenek ve an'ane yenilerek sayısı günden güne artmaktadır . Mantaka geniş alanlarda allüvyonluk olduğundan taş ve tuğla mesken için lazım gelen inşa malzemesi mahdut mahallerdeki taş ocaklarından ve kumsallardan tedarik edilmekte olup bu ocaklar Yıllankale ,Orhaniye çokça ,Koruklu köyeri civarındaki taş ocakları ile Adatepe ve Arılıtaş ocağından kum ihtiyacı da Kelementey çayına ve Mazbahane civarındaki köylerden nehirin kumsalolan kısımlarında temin edilir . Nakliyat ton hesabı ile mesafeye göre ücret değişir ,Araba ile nakledilir . Sağ köylerinde meskenler umumiyetle taşları yontup işlemeyen olduğu gibi aralarına çamurdan harç koymak suretile bir veya iki katlı yapılırlar . Alt kat ahır olarak kullanılırlar . Bir katlı evlerde ayrıca ahır yapılırlar . Dam düzzür , topraktır , müstesna olarak mektep gibi resmî dairelerin üzzeri çinko örtülür.

b) İkinci şıkta betonarme evler teşkil eder. Bunlar iki üç kat oldukları gibi bir katlı kübik te olabilir . Çok masraflı olmakla beraber rağbet görmektedir . Ahşap evler yok denecek kadar azdır. Çünkü mintakada kereste imaline yarıyacak orman yoktur . Harıçten getirtmek te çok bahalıya mal oluyor . Ancak bu yüksek fiyata evlerin mahdut kısımları için tahammül edilebiliyor . Kazza merkezinde üç tip meskene rastlanmakla beraber ilk ikine tip galiptir . İmar faaliyeti eserleriyle tez zanlılığını burada daha çok tebarüz ettirmiştir . İ 2402 evden 993 adedi taş ve tuğla mütebakisi kerpiç ve çit evleridir . 900 dükkan ve depo , 10 han , 3 otel , 10 aş evi ve kebabçı dükkanı , 10 resmî daire binası , 8 kiraathane

5 fabrika ,14 fırın ,3 cami , 4 mescit , 3 ilkokul , 1 orta mektep
1 fehnî mezbaha , 1 sinema , 2 park , 14 lokanta , 4 bulgur değirmeni
mevcuttur .xKült

Kültür faaliyeti : Kazalar içinde öğrenci , öğretmen okul kemiyeti
ve keyfiyeti itibarile Ceyhan birinci mevkii alır. Bu mevki alışıta mü-
dahale eden sebepler arasında nüfusu çhemen onda dokuzu Avrupa gibi kül-
türün , içtiami seviyenin , ilmin feyizdar olduğu kıt'adan gelmesi
halkın taassup çenberine girmeyip daima doğruyu , iyiyi makul gören , mu-
hakemeli düşünen , yeniliği benimseyen bir kütle olup nüfusun kalabalık-
lığı , memleketin zenginliği , Adana gibi medeni ve modern şehre yakınlı-
ğı , demiryolile bağlılığı buna tesir dene sebepler arasındadır. Yuka-
rıda umumî vasıflarını söyedğimiz bu kaza halkı kültüre dusamak ihtiya-
cını hissettikçe gerek maarifin yardımile , gerekse hususî fedakarlıklarla
ıçü merlez kazada ,35 i köylerde ve nahiyelerde olmak üzere okur ve okul
sayısı gün geçdikçe artmaktadır . Nahiyeye ve köylerdeki 35 okuldan 8 i hu-
susî 27 si resmîdir . Resmî ve hususî de kız ve erkek olmak üzere okuñ
sayısı 3610 dur . Öğretmen sayısı 33 erkek 9 kadın öğretmen mevcuttur .
Kasabada 3 ilkokuldan başka bir de orta okul vardır .Bu Okul istasyon
caddesinde 16 bin lira kıymetinde inşa edilmiş olup iki katlı kargir bi-
nadır . Her kat geniş bir sahn etrafında 11 odayı ihtiva eder. Telle çev-
rilmiş teneffüs ve spor için oñukça geniş bahçesi vardır . Bina 940 yı-
lina kadar Cumhuriyet ilkokulu olarak kullanıldı. İlk mektebi bitiren
okur sayısının artması , çocukların okula ve zeka hevesleri üzerine ka-
zainın münevver fikirli büyükleri zenginlerinin himmetile 940 ve 41 yı-
linda hususî olarak 4 şubeli 4(5şi kız 161 i erkek olmak üzere 206
mevcutlu bir orta okul açıldı. Öğretmen kadrosu bir müdür , müdür muavini
8 erkek , 3 kadın öğretmendir . 942 - 943 yılında resmî olarak tanındı
öğretmen kadrosu 10 u erkek 8 i kadın olmak üzere 18 e çıkarıldı.

Okulu bitiren talebenin o/o 60 şı Adana ,Konya . Kayseri liselerine devam etmektedir .Kasabada 1 - 3 - 937 tarihinden bugüne kadar faal bir halk evi görmekteyiz . Mevkii Büyük Kırım mahallesinde Ceyhan -Adana vaddesinde iki katlı taş binadır . Halihazırda spor , gösteri , kitapsaray , köyçülük olmak üzere 4 şubesi mevcuttur . Muzik kolu içinde ayrıca teşebbüsler varsa da faal değildir . Spor kolu 116 üyesile beden terbiyesi birliğile teşrîki mesai etmiştir . Gösteri kolu gayri mütecanis olup talebe ve münevver Ceyhan hali gençlerden mürekkep 110 üyesi vardır. Kitapsaray kolu asıl ismi kitapsaray ve yayındır . Yayın pasif olduğu için sadece kitapsaray dermektedir . 150 üyesi vardır .Mecmua hariç 1525 ciltli ve ciltsiz olmak üzere ekserisi umumî eserlere ait edebî , tarihî , felsefî , içtimai eserlerdir .Mecmualar ve gazeteler: Kazanî abone olduğu mecmualar Gzk Bütürü ,Çinaraltı , Türk Yurdu , Türk Amacı , Kültür ,Akbaba . Gazeteler : tasviri efkar , Ulus , Bugün , Karağöz , Cumhuriyet ,Yeni Sabahtır . Köyçülük kolu , köy içinde dolaşır , onların dertlerini dinler , yardımlarda bulunur 187 üyelidir .

Belediye çalışmaları : Kazanî diğer müesseseleri gibi belediyesinin de gösterdiği muvaffakiyet her yubttası sevindirecek kadar özlüdür . Bugün belediyesi bakımından saltanat devrine nazaran tanılmıyacak kadar yeni bir çehreye malik olmuş ve olacaktır . Ceyhan belediyesi faaliyetini her beş senede bir yaptığı mesai ve imar programı ile tanzim eder. Beş senelik program bitmiş olduğundan yeni programa 1943 den 1948 yılına kadar yeni tanzim ettiği 152,525 liralık bütçe ile başlamıştır .

Kazanın en büyük endişesi ve noksanı su mes'elesidir . Belediye yeni programında su işlerini birinci derecede kale almış ,en kısa bir zamanda şehri bakteriyologikman temiz ve leziz suya kavuşturmayı mukaddes bir vazife bilmıştır . Nahiye ve köylerde su ihtiyacı doğrudan doğruya ve kollarından temin edildiği halde merkez kazada bu ihtiyaç muhtelif tarz

da giderilmektedir . Menba suları bilhassa kasabanın imkişaf ettiği sol sahil üzerinde o/o 0,30 la 60 calcium carbónate ihtiva etmkele beraber acıdır . İçmege ve kullanmaga hatta bahçe sulamaga gayri salih-tir . Bu sebebe binaen halkın zengin tabakası Osmaniye dağlarından gelen Ayransuyu bazan da Kayadelen suyu içmektedir . Bu su şirketler vasıtasi-le şehre damacanelarla tevzi ediliyor . Bir damacana 300 kuruş değerindedir . Sıhhatını koruyanlar da nehir suyunu kırıktı filtreden geçirmek suretile içme suyu temin ederler ki , pek mahduttur . Gene pek müstesna olarak bazı müessese ve zenginler motör ve menage'larla , santrifutulumbalarla içme ve kullanma suyunu temin etmektedir . Nehrin kazaya nazaran seviyesinin alçak ve debisinin azlığından dolayı mavralarla sudan istifade edilmez. Halkın ekseriyeti nehir suyunda o/oo 18 kalsyum karbonat olduğu veyapılan tahlillerde tifo basili (kolibacile) olduğu anlaşılıp halka içmemeleri için tebliğ edildiği halde dinletilemiyor , hür mevsimde kışın da sarnıçlarda toplanan yağmur suları inzimam ederek kullanma ve içme suyu nehirden tedarik ediliyor . Kazada bu su tevziini kendisine meslek edinen at ve merkeple dolayan sakalar vardır . Bir teneke suyun kıymeti mesafeye göre 10 - 25 kuruş arasında değişmektedir . Bu suyun kalsyum carbonat ve kolibacil ihtiva etmesi bütün kış mayısa kadar bulanık akması , civar köy ve nahiyeler tarafından her türlü pislik , çöplük atılmak suretile kirletilmesi yüzünden içme , sulanma için çok mahzurludur . Daimi mikrop ve hastalık menbaıdır . Fazla olarak ta bahalıdır . İşte belediye halkı sıhhat ve selamete kavuşturmak için aşağıdaki pro lere teşebbüs etmiştir .

- 1- Ceyhan nehrinin sağ sahilinde bir çok arteziyen kuyuları açıp bunlarla sularını ana kuyuda toplamak , motörle yüksek bir depoya çıkartıp oradan şehre dağıtmak .
- 2- Nehrin suyunu filtreden geçirip depodan sevketmek.
- 3- Muhtelif mintakalardaki tatlı su artezyenlerini birleştirip depodan

kazaya göndermektedir . Üç pro den birincisi tercih edilmiş , kuyudan alınana su tahlil için Ankaraya gönderilmiştir .

Kasabada elektrik : Kasaba en mühim noksanlarından birini 7 .II.Teş. 1943 de elektriğe kavuşmakla kısmen tamamlamıştır. Kasabanın güney batısında , mezbahada kurulan bu fabrika Alman şirketinden 16.000 lira kıymetinde alınmış GLUP fabrikası mamulatıdır . Santralde 20 beygir kuvvetinde bir Dizel motörü vardır . 220 voltluk alternatif cereyanıdır . Şimdilik bu cereyanla İstasyondan Belediye önüne kadar olan cadde ile Ceyhan Adana caddesi bu caddeler civarındaki bazı evler de tenvir edilmiştir . Bu tesisat her gün biraz daha inkişaf etmektedir . Elektrik tesisatının erişemediği cadde , sokak ve evler petrol , karpit , lüküs ile tenvir edilmektedir .

MEZBAHA ve FİDANLIK : 935 de kasabanın güney batısında 1,5 Km. mesafede nehrin sol sahili üzerinde 10,500 lira sarfedilerek mezbaha ve fidanlık yapılmıştır . Bina betonarme üstü kiremit olup bir katlıdır . Ahır , kesme , dinlendirme , soğutma , kantar , memur , veteriner olmaları üzere teşkilatlandırılmıştır . Etrafında bakımlı , muntazam , ağaçlı , bahçesile yaz günlerinde halkın mesire yeridir .

F i d a n l ı k : Mezbaha civarında 36,773 m². bir saha işgal eder . Meyveli ve meyvesiz 10,000 fidan yetiştirilmiş , bunların bir kısmı encümenin takdir ettiği asgarı bir ~~faktıra~~ fiatla halka verilir . Bir kısmı da bölgenin ağaçlandırılmasınayarar. Her sene fidanlığın ihyası için belediye 1000 liralık fedakarlıkta bulunur . S e b z e h a l i : Hal 929 da belediye reisi Selim Fasih Aytemir zamanında 10 bin liralık masrafla 30 dükkan bu dükkanların şimal cephesindekilerin üzerinde 8 daire 1 umumi hela olmak üzere inşa edilmiştir . Dükkanlar 937 senesine kadar hazır elbise-içi ve manifaturacı olmak üzere kullanıldı. Belediye reisi Salahettin Sepisi zamanında orada burada , dağınık , intizamsız , kontrolsuz bulunan sebze-içi ve kasapların ikameti muvafık görülerek 7 dükkan kasaplara müte-

bakisi sebze ve yemişçilere terkedilmiştir . Belediyeye beheri ortalama 70 liradan olmak üzere senede 2100 lira irad temin eder.

Umumi hela : Belediye hali üzerinde 10 bölmeli , içinde su tesisatı bulunan temizliğe riayet edilen bir umumi helası vardır . Kasaba nüfusuna kifayet etmediğinden münasip birmahalde ikinci umumi hela inşasına teşebbüs edilmiştir . Nehir kenarında halkın yaz günlerinde serinlemesi için bir belediye gazinosu , belediye halinin şimal doğusunda bir dekar genişliğinde , müstatil şeklinde içinde bir havuzu , palmiye , ardiç ve çimenlerle süslü parkı vardır . Eğlence yeri olarak mütemadi çalışmayan çarşı içinde bir sineması mevcuttur . Kazada itifaiye teşkilatı olmayıp yangın söndürme dumumbaları vardır . Son beş yıldanberi Ceyhan belediyesinin yaptırdığı yollar şehir haritası ve planı , bilhassa şehri müstakbel inkişafını tatmin edecek mahiyettedir . Bunlardan ileride tafsilat ile bahsedeceğim.

M a h r u k a t : Kaza dahilinde belli başlı orman yoktur . Şurada burada , fundalıklardan meşe , çam , mersinden ibaret koruluklar mevcut olup odun ve kömür imaline salihdir . Fakat kazanın mahrukat ihtiyacına gayrin kafi olduğundan şimendifer , araba , deve , beygir , kamyonlarla sariçam Döbtyol , Toprakkaleden bu ihtiyaç tamamlanmaktadır . Nahiyelerden Yumurtalıkta belediye teşkilatı olup Kırmıtta bu işi nahiyeye müdür ile ihtiyar meclisi yapmaktadır .

EKONOMİK VAZİYET :

Zirai durum : - Eskidenberi ziraat mintakası olan Ceyhan hudutları da-

hilinde arazi şu şekilde tasnif edilir :

Kabili ziraat arazi	2.130.000	dekar
G.Kabili ziraat arazi	235.000	'
Bataklık arazi	25.000	'
Dağlık taşlık arazi	183.600	'

Tasniften de anlaşılacağı üzere kabili ziraat arazi mintaka sahasının

o/o 80 nini teşkil ediyor . Bu mühim bir hususiyettir . Buna toprakların feyiz ve bereketi , işlenmedeki kolaylığı , iklimin son derece müsait

oluşu , yağmurların ekseriya kifayeti nadir olan kifayetsizliği telafi edecek akarsuların mebzuliyeti ancak Cumhuriyetin müdrik ,ihyakar , inkılapçı tiynetinde , tabiatın bahşettiği verimli altın yatağı servet menah bi layık olduğu mertebeye erişebildi. Bugün hükümetin zirai kalkınmayı teşvikkâr faaliyetleri sayesinde köylünün cebi ve karnı doldu , yüzü güldü . Maamafih bu halile kazada ziraat son mertebesine erişmiş denemez. Çünkü zirai işleri istilzam eden nüfusun azlığı , arazinin genişliği , sıhhi durumun layiki veçhile düzenlenememesi , köylünün kültür ve paraca fakirliği , toprak rejimi son harp durumu , bunların tabi olarak modern ziraat âletlerinin teferrüatı ile yeteri kadar taammüm etmemesi . İklimî arızî sebepler bitki hastalıkları da bunailâve edilebilir . Bu mes'eleler çözüldüğü takdirde sıcak ve mutedil mintakaya has çeşitli ziraat kabiliyeti olan bölge meşhur Mısır ve Kaliforniya ile boy ölçmeğe namzettir .

Arazi mülkiyeti ve işletme şekilleri (toprak rejimi)

Kaza mintakasında arazi mülkiyeti dekar olarak aşağıdaki miktarlarda ayrılmıştır .

5.50	51-100	101-300	301-500	501-1000	1001- 3000	3001-5000
8281	7800	301	1,702	431	130	200

İstatistik rakamlarından anlaşılacağı üzere arazi taksimatı daha ziyade 5- 50 ve 51-100 dekar arasında bölünmüştür . Küçük parçalar halinde bölünme dağ köylerinde , büyük parçalar halinde bölünme ise ova köylerinde hakimdir . Küçük arazi sahibi olanlar topraklarını kendileri işletir .İhraç malı olarak hiç bir gaye takip etmez. Nefsi için çalışır . Ortaklama esaslarına göre de işletenler vardır . Bunlar kasabada oturan başka işle meşgul olanlardır . Ortaklama şekilleri teferrüat itibarile değişir .Çok defa söz ile yapılan mukavele iki senelik veya iki senenin bir veya birkaç misli müddet için akdolunur . Arazi sahibi tarlasını verdikten başka tohumluğu , koşum hayvanlarını ve ziraat aletlerini temin eder. Pamuk ekimi mevzu bahis ise kış nadasını bizzat yaptırır veya nadasın masraflarını üstüne alır.

yarıcı toprağı hazırlar , eker , mütemmim çapa ve toplama masraflarına bizzat kendi masrafile iştirak eder.İstihsal masraflarına iştiraki derecesine göre safi mahsul ayniyat halinde ortakçıya üçte bir veya 2/1 hisse verilmek suretile taksim olunur . Bu işletme şeklinin arazi ile ortak arasında hububat ve pamuk ziraatında de elde edilecek kar ve zarar taksim , amele mes'elesinin kısmen halli , topraksız çiftçilere iş temin etmek gibi bazı iktisadi ve içtimai faydaları vardır . Mahzurları ise , büyük çiftliklerin rasyonel bir şekilde işlenmelerine mani olması . Toprağı bağılı olmayan ancak kısa bir devre için bu toprağı işlemekte olan ve vücade getirecekleri toprak istihsalatından istifade edeceklerinden emin olmayan çiftçilerin bu işletme şeklinde büyük masraf ihtiyarına ve emek sarfına girişmemelri gibi.Büyük işletme sahaları mintakadaki küçük işletmelere nazaran mahdut olmakla beraber vilayetin diğer kazaları arasında birinvi mevki alır . Bu işletmenin esas gayesi istihsalatı ucuza mal ederek , pazarlara terkederek para kazanmaktır. Fakat bu işletme Çukurova gibi müsait iklimi ile her türlü emraz ve haşeratin vücade bularak mücadele imkanı olmayan zamanlarda azami istihsal işi çok tehlikeli neticeler tevliit eder. Çiftçiyi inim inim inletir , lakin bunun aksi olarak normal giden senelerde geniş ziraat yapanın yüzü herkesten ziyade güler vekesesi daha çok kabarır . Mintakada büyük sayılabilecek işletmelerin sayısı 21 , orta büyüklüktekilerin sayısı 16 dir .Bu işletmede sahibinin sermayesile iş başına geçirilen çiftçibaşı denilen bir idareci ile bir katipten muhtelif tutma ve mevsime göre yeteri kadar işçilerle yürütülür . Amele mesğlesi : Kaza çiftçilerinin ve bilhassa büyük mikyasta ziraat yapanların son yıllarda en çok müşkülata uğradıkları hal amele vaziyetidir . Her şeyin alabildiğine yükselmesi senelerdenberi başka vilayetlerden gelerek buralarda çalışmağa alışmış

amele yevmiyeleri üzerinde de tesirini göstermiş günlük ve haftalık ücretleri yükseldikçe yükselmiştir Mesela : 942 ile 943 yılında çapa için tutulan amelenin haftalığı 350 kuruştan başlayıp haziran ve temmuz ortalarına kadar 17 liraya çıkmış. Kızak amelesi 15 den başlar 30 liraya kadar yükselir .Battescilerin ki 20 den 48 liraya kadar yükselmesi müstahsili çok sarsmıştır . Amele ihtiyacı mart ayında pamuk çapasile başlı haziran ve temmuz aylarında hububat hasadı işlerinin de raya girmesi suretile amele ihtiyacı artar. Bu ihtiyaç tedricen azalarak Eylülle kadar devam eder.Kazada haftanın cuma ve cumartesi günleri amele pazarıdır . Ameleye olan ihtiyaçlar elçi namındaki araçlar vasıtasile temin edilir . Ücret ve iş günlük ekserüya haftalık olarak pazarlık edilir . İş başlangıcı pazar sabahı , bitim ise cuma günü öğle vaktidir .Ameleye kahvealtı ile birlikte dört defa yemek verilir . Kahvealtı kuru ekmektir . Öğle yemeği yarma pilavile ekmek , ikendide ayran ekmek , akşam yemeğinde çorba verilir .Amele ihtiyacı orta ve doğu Anadoludan , civardan temin edilir . K

Köylünün ziratta kullandığı başlıca aletler - Küçük işletmeye tabi fakir köylerle dağ köyleri istisna edilirse bütün kazada ziraat işleri bilhassa merkez kaza ile ziraat vekaletinin 938 de ihdas ettiği Mercimekteki nümune giftliğinde ziraat işlerinin o/o 70 şii motörize edilmiştir . Fakat bugün harp durumunun tevhit ettiği makine buhranı yedeklerin temin ve tamirinin imkansızlığı köylüyü insan , hayvan kuvvetine basit aletlere muhtaç etmeğe başlamıştır . Nadas ve nadas bozmalar o/o 80 nispetinde traktörlerle , mütebakisi atla çekilen pullukla , öküze çektirilen sapanla yapılır Ü Traktörü olmayan köylü ekseriya dekarını beş lira ücretle sürdürür . Tohum atma - hububat tohumu el ile atılır. Pamuk tohumlarının atılmasında umumiyetle mibze kullanılır .Mibzerden faide gören çiftçi bulduğu takdirde tohumu elle atmamak fikrindedir .

Hasat - Hububat için biçer - döver makinelerle bir çirpıda yapılmaktadır . Orak ve tırpan kullananlar da vardır . Harman kızak biçiminde düven tabir edilen aletlerle dövülür . Pamuk hasadında elle toplanır . Ziraat işlerinde yardımcı olarak araba kullanılır . Kağı yoktur . Fakat manda veya öküz tarafından çekilen iki tekerli adına mahalli olarak Tonbul araba denilen bir nevi arabalar mevcuttur . Kazada iki tane de çiftçi kamyonu vardır . Bunlar ait olduğu çiftliğin işlerini görmeye beraber piyasada da çalışır . Kazada kuvvetinden istifade edilen muhtelif hayvan 23374 hayvan vardır . 943 yılında mevcut ziraat aletlerinin sayısı aşağıdaki cedvelde gösterilmiştir :

<u>Makinenin cinsi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Makinenin cinsi</u>	<u>Miktarı</u>
Traktör	108	Tiriyör	10
Harman makinesi	73	Mibzer	28
Biçer döver	19	Krem makinesi	300
Orak makinesi	883	Pulluk	2372
Biçer - bağlar	5	Tırmık	1100
Su motörü	9	Dört tekerli araba	1546
Dizak	50	İki tekerli	618
Mısır taneleme makinesi	4	Düven	550

Ziraatte tatbik edilen usuller - Mintakada pamuk ve hububat ziraatı iki senelik münavebeye tabi tutulur . Ve yarıcılıkla işletme mukaveleleri bu esasa göre yapılır . Bu usul mahsulatın daha ucuz ve randımının daha fazla olmasını temin eder . Çünkü çiftçi pamuğunu tarladan kaldırdıktan sonra nadasa bırakmadan hububatını eker . Bu suretle tarla boş bırakılmamış olur . Çok defa fiyatlar yüksek olduğu takdirde pamuk veya hububat aynı tarlaya üstüste bir kaç defa ekilir . Mintakada toprağı azotça zengileştiren bitkilerin ziraatı pek mahduttur . Toprak ne kadar kuvvetli olursa olsun bu usul uzun zaman takip edilirse tarla

yoruldu tabir edilerek azot ve diğer gıda unsurlarında bir muvazenetsizlik tevellüt eder, randıman azalır, cins bozulur. Bunun için arada sırada toprağı nadasa terketmek gerektir. Nadasa terkedilen tarla birkaç defa sürüldükten sonra bir iki sene boş bırakılır. Bu esnada baharda gelişen otların yaz sıcakları ile mahvolup çürümesi sonbaharda yağın yağmurların toprakta birikmesiyle tarla dinlenmiş, gıdalanmış olarak yeni mahsul senesine hazırlanır.

Yetiştirilen başlıca mahsuller -

P a m u k : Pamuk, petrol ve kauçuk gibi dünya siyaset ve ekonomi meselelerinde en büyük rol oynayan maddelerden biridir. Yeryüzündeki sınaî bitkilerin en mühimidir. Beşeriyetin o/0 90 nin giyim ve kullanma eşyasını milyonlarca insanın maisehini temin ettiği gibi milli sanayimizin kuruluş ve gelişmesinin en büyük amili olmuştur. Son yıllarda beyaz altının ehemmiyet ve kıymetini bir kat daha arttırmaya yaradımı olan tohumu 913 yılına kadar hayvan yemi ve tohumluk olarak kullanılırken bugün gıda maddesi Margerin senayi, sabun, dumansız barut sun'ı ipek, mütenevvi boya ve ilaç tababetin aradığı ninter pamuğu da imaledilmektedir. Fabrikanın istihlakine yarayan çığitin o/00 de nispetine göre ihtiva ettiği maddeler :

<u>Klevlant</u>	<u>Yerli</u>	
4	4	Lintir pamuğu
120	110	Yağ
450	480	Kabuk
360	360	Küspe

Kıymetli vefaideli maddelerinin saymakla bitmeyen pamuğun kazada üç nevi ekilir. Klevlant, yerli, Akaladır. Klevlant pamuğu - şimalı A_merikalıdır. Oradan tohumlar alınarak Adana islah ve öğretme çiftliği

tarafından sekiz senelik denemelerle elde edilen tohumların mahsulüdür. Pamuğu ipek gibi yumuşak , beyaz ü dayanıklı , elyafı uzun 25 - 26 m/m ince iplik imaline salıhtır . Mintakamda tohum sık sık değiştirilmediğinden evsafını kaybetmeğe başlamıştır . Klevlant yerli pamuklara zarar veren *Fussarium*dan mütevellit baygınlık hastalığına mukavimdir . Bu itibarla hastalığın oldukça münteşir bulunduğu Çukurova için hususî ehemmiyet arz etmektedir . Akala - Meksikalıdır . Önce Ege bölgesinde deneme yapıp 941 de Çukurovaya teşmil edilmiş , klevanta nazaran daha iyi evsafa elyaf daha ince , yumuşak , beyaz , uzunluk 29 - 28 m/m dir . İpek gibi parlak olup 35 - 40 No.lu iplik yapılıır. Ünsiyet ettiği yerlerde çok mahsul dardır . Buna rağmen baygınlık hastalığına az mukavim olduğu için mintakamda tercih edilmedi. Yerli cins pamuklar - Yerli kozadan çıkar rengi aktır , tutumu sert , düğümlü , elyaf kalın ve kısa 22-18 M/m uzunlukta 16 No.ya kadar iplik imaline salıhtır . Mukavemeti azdır . Çukurovada Klevlanttan sonra ikinci mevki alır. Çukurovada tercih edilmesinin sebebi , kabuğu açılmayarak pamyğu içinde saklar . Ağustos ve Eylül yağmurlarından korur. Bu cins üç kısma ayrılır : a) Kapı malı , b) Piyasa parlağı , c) piyasa temizidir . Bu ayrılıştta elyafın tesiri olmayıp görünüş ve temizlik nazarı itibare alınır . Bu cinslerden azami randıman iyi kalite pamuk almak için tohumun mümkün olduğu kadar saf hastaliksız , normal veya yüksek bir çimlenme kudretinde bulunması , ekimin zamanında yapılması , yalnız Çukurovada zamanından evvel ekip yapılırsa tenebbüt devresini uzatmak , kuraklıktan korumak bakımından faydalar temin eder. Lüzumundan fazla erken ekimde tehlikelidir . Rutubetli ve ısınmamış bir toprağa ekilen tohum çimlenmez . Tarlanın hazırlanması da oldukça mühim işlerden sayılır . Pamuk ekilecek tarla yağmur vasatisinin azlığı göz önünde tutularak kıştan önce yazın pulluklarla veya traktörle , karasapanla 20 - 25 cm. derinlikte sürülür . Buna Fel-

han denir . Bu suretle sonbahar ve kış yağmurlarının toprak üzerinde akıp giderek veya tabahhur suretile zayi olacak yerde toprakta nüfuz ve alakonmaları temin edilmiş olur. Bu tarla kışa kadar hali üzere terkedilir .Yağmurlarla kesekler yumuşayıp otlar bittikten sonra kesekleri dağıtmak ,otları öldürmek için tarla yeniden kültivatör ve üç demirli sapanla aktarılır . Havaalar müsait giderse aktarma işi bir kere daha tekrarlanır .Bundan sonra ekim başlar . Elle serpmeye suretile veya mibzerle yapılır . Serpmeyle ekilecek tarla önceden yerli tabirle evleklere ayrılır dekar başına 5 - 6 Kg. Çiğit ekilir .Kültivatör veya üç demirli sapan ile tohumlar kapatılır . Buna ana sapan denir . Rutubetin azlık derecesine göre ana sapanından sonra 2 - 3 Sapan çekilir . Buna da öz tapan denir. Mibzerle ekim kazada çok rağbet görmüştür. Hemen ekseriya kaza ekimi mibzerle yapılır , birçok faydaları vardır , çapa masrafını azalttığı gibi nebatın büyümesinde de rolü vardır . Bir dekara 4 -5 Kg. tohum sarfedilir . Pamuklara verilen sıra aralığı hayvan ile çektirilen mibzer ekiminde 70 - 80 cm. motörle çektirilen mibzerde 90 -80 cm. dir .Mibzer ile ekimde iki defa el çapası yapılır . İkinci çapa ile birlikte sıralar üzerinde seyretme yapılır . Serpme suretile ekimde çapa pamuğun intaşilz başlar . Bazan erken ekilen pamuk tarlalarında pamuk intaş etmeden otlar meydana geldiğinden ilkçapayı intaştan evvel yaparlar . Buna yerli tabirle kör çapa denir . Ot vaziyetine göre 3 - 5 çapa yapılır. Ekimden 4 - 5 ay sonra pamuk sarı çiçekler verir . Bir müddet sonra kozaya çevrilir .Pamuk kozası 16 - 18 haftada kemale gelir .Klevlant pamuğunun toplanmasına ağustosun 15 - 20 sinde başlar. Toplama işi elle yapılmak suretile iki üç defada ikmal edilir .Toplama ücreti kilo üzerinde hesap edilir . Yerli kozaların toplanmasına Klevlantın birinci ağzından sonra başlanır . Bunda amele topladığı kozanın 11- 12 birini alır. Çapa amelesinin aksine olarak toplama ameleesi işesini kendisi temin eder.

Buna mukabil ameleye yiyeceğini temin etmek üzere önceden bir miktar avans para verilir .Toplanan klevlant kütlüsü veya tapırx koza tarlada tartılarak araba veya kamyonlarla şehre nakledilir .Kozalar ekseriyetle hususi mağazalara , bazan fabrika anbarlarına dökülür. Kütlüler ise ,kazada mevcut 4 çırçır fabrikasına nakledilerek çığıdinden ayrılır .200 kiloluk balyeler halinde Adanaya gönderilir . 1943 de çırçırlanmış bir 1.962.713 Kg. pamuk 1.863.663 lira , çırçırılmamış pamuk (Kütlü) 3.308.637 Kg. 1.218.616 lira , 2.869.792 kilo Koza , 506.577 lira kazaya ser- vet getirmiştir .

100 Kilo kozadan çıkan pamuk çığıdi ve fire nispeti :

Pamuk	20 Kg.
Çeğit	52 ' 20 - 30 Kg. a kadar pamuk alındığı bal-
Çevirme zibili	4 ' kadar çıkabilmektedir. Sıklıkla : 233 den
Şif	23 ' dokümanlarda doküman 40 den 22 Kg. a ka-
Fire	1 ' bulunan pamuklar 51 kilo saf pamuk var-

100 Kilo Klevlant kütlüsünden çıkan pamuk , çeğit , fire :

Safi pamuk	38 Kg.
Çiğit	61 ' kadar safın tepelikleri görülmek-
Fire	1 ' turalıyada pamuğa ayrı olan ka-

938- 39 - 40 - 41 - 42 - 43 yıllarında pamuğa tahsis edilen saha ve alı- nan randıman :

938 de

Cinsi	Tahsis edilen saha (Hektar)	Alınan verim (Ton)	Balya
Klevlant	29.000	4350	21750
Yerli	11.000	2420	12100

939

Klevlant	12.000	2400	12.000
Yerli	24.000	4800	24.000

940

Klevlant	26.758	4816	24.080
Yerli	27.657	4702	23.510

		941	
Klevlant	25.316	3013	15.665
Yerli	23.621	2267	11.335
Akala	864	133	665

942

Klevlant	32.779	5900	28.500
Yerli	92	10	50
Akala	400	72	360

943

Klevlant	32.779	7211	36.055
Akala	400	100	500
Yerli	72	13	65

Pamuk ziraatında toprağın fevkeladeligi yanında sulama işleri araz ve hastalıklar mes'elesi de layikile halledilirse pamuğa tahsis edilen sahanın artacağı gibi randımandaki fevkelade artış göz kamaştıracak dereceyi bulacaktır . Sulama mes'elesi - yapılan denemelere göre susuz olarak yetiştirilen pauptan dekara azami 20 - 30 Kg.a kadar pamuk alındığı halde sulamada bu miktar 70 kiloya kadar yükselmiştir. Mesela : 932 den 937 seneleri zarfında yapılan tecrübelerde dekardan 48 den 92 Kg.a kadar pamuk alınmıştır . Bir defa sulanan pamuklar 61 kilo saf pamuk verdiği halde ikinci sulamada 71 kiloya , 3 cü sulamada 73 kiloya , 4 cü sulamada 75 kiloya kadar pamuk alınmıştır . Bu kadar büyük tezyütler müşahede edilmekle beraber bugüne kadar mühim teşebbüsler görülmemektedir . Araz , hastalıklar - Bütün Çulurovada pamuğa arız olan başta Halyotis denilen yeşil kurt pembe kurt saniyen Puseron halk arasında buna Zenk derler. Her yaz karaderina , agrotis v.s. gibi haşereler vardır . Bölgemizde en ziyade tahribat yapan pembe kurt denilen Pectinip Kora , Glechâa , gozzytoinna'dır. Bu kurt 1931 de çok tahribat yapmış , verimin o/o 30 a düşmesine sebep olmuştur . Bir de Puzariyum denilen solgunluk hastalığı vardır . Bu hastalık amili bir mantardır . Mantar pamuğun haşef tabakasına dahil olarak nusgun cevelanına mani olduğu için pamuk bitkisi sararıp solar. Bu hastalık yerli pamuklara pek ziyade arız olduğundan Amerika birleşik devletlerden getirtilen

klevlant yerlinin yerinekaim olmağa başlamıştır. Bugün mücadele iğleriyle 936 da ihdas edilen ziraat mücadele teknisyenliği alakadar olmaktadır . 1931 deki pembe kurda karşı 9.400 dekarlık pamuk sahasına 94 varel kes-tenon harcamış bu meyanda 40 teneke benzin 35 teneke petrol sarfedilmiştir .

S u s a m : Tarla hazılığı koza gibidir . Ekimde koza ile başlar , hazirana kadar devam eder. Susam elle serpmeye yapılır . Hektar başına 7 kilo tohum atılır. Tohumlar 1-8 cm. derinliğe ekilip sapanla kapatılır. Mibzer ile ekilmesi adet olmamıştır . Çapası el ile yapılır .Çapalama toprağına göre 2 - 3 defa tekrarlanır. Hasat - Taner sarardıktan sonra el ile çekilir . Çiftlik binası yakınına getirilir . Burada kafi derecede kurutulup el ile çarpılır . Çöplü ve yapraklı taneler eleklerden geçirilerek temizlenir . Susam ziraatı kamilen ameleğe dayanması ziraatın taam müne engel olmuştur .

K e t e n tohumu : İhracat maddeleri arasında yer tutan ziraatı ehemiyetsiz olan keten tohumu her yıl ekilmez. Ekildiği yılda elde edilen hasılatı imal edecek fabrika olmadığı için ihraç edilir .941 yılında 720 hektar saha tahsis edilmiş 144 ton mahsul alınmıştır. İhracat nispetinde yer tutan keten tohumu civarın mahsulüdür .

T ü t ü n : Ceyhan 926 senesine kadar tütün yetiştiren bir mintaka olarak tanılırdı. İstihsalatı kaza hudutlarında ve civarındaki komşu kazalarda ve Adanada istihlak edilirdi. İnhisar idaresinin kurulması ile nizam ve intizama sokulan müskirat arasında Ceyhan tütünlerinin de iyi kalitede olmadığı anlaşılınca bu kaza da tütün ziraat bölgesi haricinde kalmıştır. Hububattan başta buğday , arpa , yulaf , mercüme , nohut fasulye , mısır , darı , kumdarı , piriç ekilir .

B u ğ d a y : Yetiştirildiği sahanın vüs'atı , doğurduğu ticaret istihsal edildiği mintaka bakımından diğer hububat neveleri arasında

bir mevki alır . Aynı zamanda zeytin Akdeniz ikliminin sembolü olduğu gibi buğday da medeniyetinin sembolüdür . Medeni ve beyaz ırka mensup insanların gıdasıdır , mugaddidir , tad itibarile diğer hububat neville rine tercih edilir . Randıman fazladır . Bütün bu önemli vasıfları küçük başağında toplayan buğday necliye fasilesine mensup bir ottur . Diğer bitkiler gibi iklimin rutuber , suhunet şartlarına , toprağın fizik ve şimik vaziyetlerine tabidir . Buğdayın suhunete olan ihtiyacı Yulaf , çavdar , arpadan fazladır . 6° ye doğru filizlenir . Altı derecenin üstünde olmak üzere kemale gelmesi için takriba 2700° suhunete ihtiyaç vardır . Rutubet bakımından müşkülpesenttir . İlkbaharda ve sonbaharda yağmur ister . Yaz yağmurlarından hoşlanmaz . Toprak kafi derecede derin ve yumuşak olmak şartile köklerini 1,5 - 2 m. derine salarak kuraklığa mukavemet edebilir . Bu şartlar bakımından teknik saha çok müsait olmakla beraber sonbahar yağmurlarının gecikmesi ekimi tehir ettiği gibi ilkbahar yağmurlarının çok intizamsız yağması nebatın istediği zamanlar da düşmemesi , hatta kurak geçmesi istihsalatı üçte bire düşürür . Mesela : 1941 yılı baharının kurak gitmesile randıman da o/o 50 noksanlık husule gelmiştir . Toprak - bakımından hemen her çeşit toprak buğday ziraatına azçok müsait olabilir . Ziraate en az müsait olan toprak bile islah edilmekle buğday ekimine elverişli hale getirilir . Fakat randıman toprağın bünyesine göre değişir . Killi , Kalkerli toprak tercih edilir .Tercih edilen bu topraklar mintakanda yer yer değişmekle beraber mebzuldür . Killi kumlu ; kalkerli , killi ümüslü ; kumlu topraklar ekseriyettedir . Bu kadar müsait şeraiti haiz mintakada yerli sert , ufak taneli buğdaylarla suneye karşı mukavim olan Kıbrıs buğdayı pasa ve gerekse erken hasat edilmesi itibarile Mentane buğdayı namile 2 3 tip buğday ekilmektedir . Daha önce Suriyeden ve Havrandan getirilen bir tip buğday da ekilmekte iken bugün nesli kalmamış gi-

bidir.. Müteaddit seneler sert veyumuşak buğday tecrübeleri yapılmış neticede muhite en uygun yerli sert buğdayla Kıbrıs buğdayı kalmış . Bu gün bu iki çeşit maalesef dégeneré olmuş . İslahı çareleri yeniden tohum celbile iyi cisler elde edilmeğe çalışılıyor . Bu işleri deruhde eden canla başla çalışan köylünün rehberi 1938 de ihdas edilen hara ve depo ile mesai birliği yapan Nümune çiftliğidir .

Çukurovada yetişen karakılçık ,Mentane ,Kıbrıs buğdaylarının tahlili:

Hektolitire	Bir tanenin ağırlığı	Sertlik	Yumuşaklık	Nişasta	Protein
77	39,9	74,6	25,4	66,40	12,94 K.kılçık
74,9	35,6	28	72	64,50	13,94 Mentane
77,4	39,2	80	20	65,06	14,23 Kıbrıs

Mintaka buğdayı Gülteni , nişastası ve libre farklarıyla iyi evsafa tatlı ekmek imal edilir .İyi bulgur yapılır . Yegane kusuru karalık ise bu da diğer Orta Anadolu buğdaylarıyla harman yapılmak suretile iyi çeş nide ekmek elde edilir . Ceyhanda nüfus başınaekmeklik , bulgurluk ve diğer katıklar için üstüste bir günde bir kilo buğday sarfedilir .Bu le ziz , tatlı ekmeği elde etmek için nebatın muhtelif yetiştirme devrelerine göre emek vermek lazımdır . Bu emek iki zamanda toplanır . 1- Ekim zama nı , 2- Harman ve hasat zamanıdır . Bu ikisi arasında geçen uzun zaman göylüleri için başkaişle meşgul değillerse istirahat devresidir .1- Ekim zamanı - buğdayⁱⁿ fazla iş istediği birinci zaman ~~in~~ tarlanın sürülmesi ve tohumun tarlaya atılması zamanına tekabül eder. Sürme işi koza top landıktan sonra Eylül ve I.teşrin sonlarına kadar devam eder.Ovada tark tör atla çekişen pulluklar dağ köylerinde ekseriya öküze çektiriken sapanla yapılır . Buğday asgarı 20 - 25 cm. derinlikte sürülmüş ,yumu şatılmış tarlalara ekildiğinden tarla bir kaç defa sürülmek suretile gayeye varılmış olur Ü Ekilen buğday kışlık olduğundan II.teşrin ve I. kanun aylarında ekilir . Tohumun daha önceden kalburlanmış yabancı tane-

lerden ayrılmış veya nümune çiftliğinden alınmış olarak hazırlanması lazımdır . Tohum hektar başına 100 - 120 Kg. olmak üzere 2- 5 cm. derinliğe ekilir . Ekim elle veya büyük çiftliklerde makine iledir . Makine ile ekim daha çabuk ve tohum az gittiğinden iktisadidir . Bundan sonra tohumun toprakla sıkı sıkıya temasını temin için tırmak ve karasapanla üç tekerli Akşehir pulluğu ile sürülüp bastırılır. Bunun da ilk faaliyet devresi hitam bulur . 2- Harman ve hasat zamanı - buğday ziraatının ikinci devre faaliyetine tekabül eder. Mayısın 15 den Haziran sonuna kadar bu işler devam eder. Biçme , orak ekseriya orak makinesile yapılır .Harman dövmede biçer - döğerlerle ve küçük mikyasta düvenlerle yapılır . Düvenin yaptığı saman hayvanlara yem olarak daha makbuldür Aynı zamanda hububat tanesi makinede olduğu gibi kırılmadığından tohum olarak kullanılır . Son harpten evvel harman ve hasat işleri kısmen makineleşmiş idi ise de harp durumunun tevlit ettiği mahrumiyetler arasında ziraat aletleri de mühim yer tutar . Ziraatını motörize eden köyler arasında en mühimleri Mercimek , Büyük Mangıt , Sirkeli , Mercin , Kurtkulağı , Narlık , Doruk , Köşreli , Rumelişükrüye , Burhanlı , Mustafabeyli , Zeytinbeli , Yeniköy , Çamuşagılı , Sarıbahçe , Akdam .

A r p a : Buğdaydan sonra en çok arpa ekilir , at yemi ve ihraç malı olarak istihsal edilir .Toprak , suhnet , rutubet bakımından buğdaya nazaran kanaatkardır . Verimi de fazadır . Bir hektar araziden 1500 kilo arpa alınır . Kışlıktır , birinci ve ikinci teğrin aylarında ekilir tarla hazırlığı ve hasat buğday gibidir . Fakat daha erken idrak edilir Mayısın 20 sinde arpanhasadı kamilen bitmiş olur . Ekilen arpa çeşitleri vakit ve altkaşardır . 943 yılında 170,924 dekar araziden 17.092.400 Kg. arpa hasat edilmiştir .

Y u l a f : Bilhassa hayvan yemi olarak kullanıldığından hububat arasında 3 cü mevki alır , ekimi ve hasadı arpa gibidir .İstihsalatın

mühim bir kısmı kaza dahilinde istihak edilir . 943 de 61.428 dekar saha tahsis edilmiş 3.371.360 kilo randıman alınmıştır.

M i s ı r : Hububat içinde en geç yetişeni mısırdır . Şubat'ta ekilir eylülde hasat edilir . Çapa ziraatıdır . Verim fazladır İnsan ve hayvan yemi olarak kullanılır . Mütebakisi ihraç edilir . 943 de 15.048 dekar araziden 1.504.800 kilo mısır alınmıştır .

P i r i n ç : Pirinç ziraatı mintakada eskidenberi yapılmakta ise de Cumhuriyetten sonra 3039 sayılı kanunun neşriyle vilayetin müsaade edilen dört kazası meyanında Ceyhan da yer aldığı için tatvik edilen usullerin islahı ile gerek sahada ve gerekse randımanda seri bir artış görülmektedir . Aynı zamanda mintakanın sanayileşmesinde de ilk hamlelere vesile olmuştur . Bu sayede merkez kazada 3 çeltik fabrikası kurularak kazanın ve civar çeltikçilerin ihtiyacını karşılamaktadır . Pirincin iklimine göre çabuk yetişen neveleri olduğu gibi verimi de fazla ve muayyen sahada geçindirdiği nüfud da diğer hububat nevelerine nazaran çoktur . Buna rağmen fazla suya olan ihtiyacı he buğday kafar ne de pamuk kadar geniş alan işgal etmemektedir . Ancak mintakada sulanmaya müsait arazide ve suyun bulunduğu yerlerde yapılmaktadır , ki bu da çok mahdut sahaya münhasırdır . Kazanın şimal doğusuna isabet eden Osmaniye kazasının Araplar köyünde Humus çayından alınarak kazanın Tatarlı köyüne bağlı Bekirli çiftliğine kadar getirilen geniş bir kanal ile 3000 - 4000 arazi sulanmaktadır , Kurak olduğu yıllarda pamuk tarlaları da irva edilmektedir . Pirinç neveleri - Mısır mavigül , derviş diptona , kamalito , maratelli , bembe göbektir . Pirinç ziraatı ihtimam isteyen bir nebattir , 10 günlük kadar bir kurak devre mahsulün mahvına kafi gelebilir veya tarladaki su seviyesinin 20 - 25 cm. den aşağı düşmesi aksi olarak yükselip nebati aşması yine emekleri hiçe çıkarabilir . Kazada pirinç ziraatınahas iki usul caridir .

1- kesik sulama , 2- Daimi sulamadır . 3039 sayılı kanunun mer'iyetinden önce daimi sulama usulü tatbik edilirdi. Bu usulde arazi meyilsiz olarak hazırlanır sürülür , yabancı unsurlardan temizlenir , su sevkedilir . Bunda sıhhi durum ihlal edildiğinden ikinci tarz sulama tercih edilmektedir . Bu tarz tava tarzıdır . Arazi sürüldükten sonra küçük veya büyük karelere ayrılır . Karelerin arasına ana ve tali kanallar yapılarak haftada 1 veya 2 defa su verilir . Ekim nisanın 10 dan başlar haziran sonuna kadar devam eder. Ekim elle yapılır , ,tohumlar çimlenip kökleriyle toprağa iltisak edinceye kadar iki usulde de su kesilmez . Tohumlar iki günde çimlenir . Bir haftada köklerini toprağa salar. Bu esnada piringliklerdeki otlar temizlenir , başaklanma ağustosta başlar eylülde tamamlanır . Pirincin cinsine göre 20 eylül ile 20 birinvi teşrinde hasat yapılır ,hasadın kısa bir zamanda yapılması şarttır . Aksi takdirde çeltikler yeniden çimlenmeye başlar , harmandan elde edilen çeltikler evvelce tanzim edilen sergenlerde kurutulur . Kabuktan ayrılmak üzere çuvallara konarak araba ve kamyonlarla kaza merkezindeki çeltik fabrikalarına gönderilir . Bu fabrikalar yalnız kazanın değil ,Eloğlu ,Bahçe ,Hatay , Pazarcık , İslahiye ,Kozan ,Kadirli çeltiklerini de pirinçe çevirir . Piring ziraatı fazla iş ve sermaye isteyen ziraattır .Nüfus kesafetinin azlığı Maraştan , Elbistandan , Andırından amele cezbine sebep olmuştur . Yerli amele ve yürüklerin mesaisi de buna inzimam eder. Sermayenin mühim bir kısmı hark açan , tırpan yapan , ot toplayan , orakçı , şekilci , harmancı ve dikiciler çeltik fabrikası alır. Çeltik ekicisine sarfedilen sermayenin ancak o/o 20 - 35 şı kadar bir kazanç kalır . Bu kazanç mahsulün çokluğuna bağlıdır .

Mahsul iyi olursa kazanç mütezayittir . 943 yılında 3330 dekar arazi işletilip 516.402 kilo çeltik kaldırılmıştır.

940 - 41 - 42 - 43 yıllarına ait hububata tahsis edilen saha ve alınan randıman .

	940		941		942		943	
	S Hektar	R Ton	S Hektar	R Ton	S Hektar	R Ton	S Hektar	R Ton
Buğday	20433	28.606	17.065	14.335	26.500	34.750	16019	13734
Arpa	23148	28.000	14.894	21 447	23.200	29.000	10629	16125
Yulaf	12501	17.659	10.360	13.260	13.000	21.400	2826	7149
Mercimek	308	435	143	121	204	95	48	30
Nohut	302	634	118	165	419	100	191	191
Mısır darı	120	480	25	6	454	25	1000	808
Kumdarı	1500	1500	1576	778	1786	1250	198	825
Susam	2000	1000	432	108	570	300	936	936
Keten tohumu	-	-	720	144	665	200	465	370
Fasulye	600	840	944	662	142	115	282	422
Çeltik	263	1578	638	3828	626	503	352	470
Yerli pamuk	27637	3872	23623	28835	92	10	72	13
Klevlant	26071	3650	25316	3038	32779	5900	32779	7211
Akala	-	-	864	133	400	72	400	100

MEYVECİLİK : Mintaka iktisadiyatında meyveciliğin ehemmiyeti olmadığı gibi bağ , bağçe , sebze ziraatının da mühim bir yeri yoktur . Mahdut sahala ra münhasır , ancak mahallinde sarfedilip mintaka ihtiyacını karşılamaktan uzaktır . Sebebine gelince bütün neşvünema şartları müsait olduğu halde mintakaya gelen muhacir nüfusun an'anesi ve göreneği hariçinde kalması da imi ihtimam ve mesaiye muhtaç olduğu halde bir ailenin maişetini temin et memesi , onun yanıbaşında mahdut zaman ve az bir mesaile fazla randıman ve kar getiren hububat , pamuk ziraatının bir rekabetidir .

B a ğ c ı l ı k : Kazada kesafeti Kırmit nahiyesinde her biri 4 - 5 de -

karı geçmeyen parçalar halinde mecmuu 1000 dekarlık bağlar varsa da hasat mahallinde ekseriya yaş olarak bazan da kuru üzüm ,pekmez , pestil suuk şeklinde sarfedilir , başka bir imalatta kullanılmaz. Her sene tahmin olunan yaş üzüm hasılatı 250.000 kilodur ; Narenciye ziraatı - kaza mintakasının büyük bir kısmı narenciye bağçesi için toprak , iklim itibarile müsait ve muvafık ise de ekseri köylerde suyun bulunmaması yüzünden mahsut sahalarla münhasır kalmaktadır . Bu sahalar merkez kaza köylerine inhisar etmektedir . Bu köylerde tahmin olunan ağaç ve meyve adedi :

<u>Ağaç cinsleri</u>	<u>ağaç adedi</u>	<u>meyve adedi</u>
Portakal	20097	300000
Turunç	2030	550000
Limon	450	240000
Mandalina	125	40000
Tatlı limon	50	12000

Halkta narenciye sevgidi ve hevesi henüz uyandığı için bahçelerin çoğu meyve verecek yaşta değildir . Randımandaki azlık bundan ileri gelmektedir . Meyve ve ağaçları - Mintakada meyve ~~xx~~ ağaçları toplu veperakende olmak üzere bulunur , ancak mahallinde sarfedilir . Kazanın mütebaki ihtiyacı Malatya , Elâziğ gibi boş meyveli civar vilayetlerden tedarik edilir .

942 yılında ağaç adedile meyve hasılatı :

<u>Ağaç nevi</u>	<u>ağaç adedi</u>	<u>Meyve hasılatı</u>	<u>Kilo</u>
İncir	4148	25000	
Elma	1542	3000	
Erik	150	2000	
Badem	60	1000	
Kaysı	555	1000	
Zerdali	1500	9000	

S e b z e c i l i k : İklim bakımından sebze istihlakine muhtaç olan bu mintaka sebzeçiliğe değeri kadar kıymet vermemiş , toprağın kabiliyetine inziman eden hava şeraiti , susuzluk bahanesile akim kalmıştır. Son zamanlarda evlerin önünde 1- 2 dekarlık araziye ailenin ihtiyacına yetecek kadar sebze bahçeleri kar maksadile çiftlikat ve Şevkiye köylerinde 15 - 20 dekar daha üzerinde Çiftlikattaki döner dolaplar , Şevkiyedeki motörle su temin etmek suretile sebze ziaati için ilk faaliyet hamleleri atılmaktadır . Burada istihsale edilen sebze merkez kazada istihlak edilmektedir . Bu hamlelerin geç kalmasında birinci derecede önem rolü olan hadise kazanın Adanan, Tarsus , Mersin gibi sebze ziraatının vüs'at kesbetmiş vilayet ve kazalara en seri münakale vasıtasile emeğini değmiyecek kadar ucuza mal edilmesidir . Zeytin -Mintakada iklimin sembolü olan 64 adet aşılı , 1100 adet yabancı olarak dağınık bir halde bulunur . Aşılıdan senevi 5000 kilo elde edilen zeytin mahallinde salamura olarak sarfedilir . Yağından istifade edilmez . Son zamanlarda hükümet zeytinlik ihyası için lazım gelen tedbirleri almış birçok yardımalarda bulunmuştur .

HAYVAN YETİŞTİRME : Ceyhan mintakası kaza teşekkülünden önce vasi mer'aların mevcudiyeti seygar aşiretlerin ehli hayvan besliyen köylerin kışlağı olmuştur . Buranın kışlak vaziyetinden Sultansuyu harasının ilgi ve sığır sürüleri de istifade ederledi. Ovada kışlayan aşiretler her sene yaylalara dönerlerken bütün mer'ayı ateşe vererek eski otları imha ile sonbahar yağmurlarını müteakip taze , yumuşak çimenler yetişmesini temin ediyar itiyadında idiler . Bu adet aşiretlerin başlıca hayvanatı olan koyun için muvağık ise de ilgi ve sığırlar için iyi netice vermediğinden buna mani olmak üzere mer'ayı korumak ve Sultansuyu harasının hayvanatını rayetmek üzere 308 tarihinden itibaren yaz mevsiminde bir subay kumandasında kafi miktar asker konarak mer'a muhafaza altına alınmıştır.

312 tarihinde Sultan Hamit bu mintakada bir çiftlik tesis edince bu vasi mer'a da çiftliğe ait irad getiren bir emlak oldu. Asayişin tanzimi , varidatın tahsili askeri idareye verildi. Bir müddet bu şekilde kullanılan vasi mer'a birbirini takip eden muhacir iskanile sahasından kaybederek bugünkü sakinlerin beslediği koyun , keçi , at , sığır , manda sürülerinin mer'a ihtiyacını tatmin etmektedir . Bu mer'alar bugünkü idari teşkilatlar köylerin şahsiyeti maneviyelerine ait olup bir kısmını da köy koyun sahiplerine icara vermektedirler. En çok icar getiren mer'a Naşidiye köyüne aittir . Bu yıl 5000 lira icar getirmiştir . Bir kısmı da köylünün kendi hayvanları için kullanılır . Sun'ı çayırılık Kuru ot ihtiyacı mer'alarda biçilmek suretile temin edilir . Çukurova harasına mer'alarda kışın hayvanlara verilmek üzere Yonca , Tırfıl zeriyatı yapılır . Koyun - kazada koyunculuk kısmen seyyar aşiretlerin inhisarı altındadır . Her biri binbaş olmak üzere 60 - 70 sürü bu aşiretlere aittir . Bunlar muayyen yollar takip ederek yazı Üzünayla , Niğde , Kayseri yaylalarında geçirir. Kışı ovada kışlarlar . Kazanın kendi koyunu olarak dışı ve etkek 19170 baştır . Ekserisi kasaplıktır . Cinsleri ak ve kızıl karamanla Romen muhacirlerinin beraberlerinde getirdikleri Gıcık neveleri karışarak aslı vakıflarını kaybeden melezlerdir. Uzun mazisi olan Cumhuriyet devrinde muvaffakiyetli başarıları görülen depo ve haranın bir de koyunculuk şubesi tesisile bozulmuş vasıflarının kaybetmiş cinslerin islah ve teksirile uğraşılmaktadır .

K e ç i - Dağ köylerinde ekseriya kıl keçi beslenir . Tiftik beslenir sede sayısı azdır . Kazada 943 de 11854 baş muhtelit keçi vardır . Sütünden istifade ve kasaplık için beslenir , koyun ve keçilerin yavrulama zamanı olan şubattan itibaren kasabada yağ , peynir , yoğurt pazarları kurulur , istihalat fazla olduğundan Adana , Mersin , İskenderundan tüccarları celbeder. Sığığ - Kazada sütünden istifade edilen cenup

kırmızısı denilen yerli Çukurovaineikleri beslenir . Hemen her köylünün sütünden istifade ettiği günde 4 - 5 kilo süt veren inekleri olduğu gibi 2 - 3 kilo verenler de ekseriyettedir . Haranın deruhde ettiği ödevlerden birisi de yerli Çukurova cinsleri iyi cins damızlıklarla sıfat yaparak süt veçhesini asgarı 7 - 8 kiloya çıkarmaktır . Sütün bol olduğu mevsimde ekseriya otların tazelenip çimenlerin bittiği zaman koyun ve keçi sütünden yapılan peynir , yağ pazalarına inek sütünden imal edilenler de inzimañ ederek pazar bir kat daha zenginleşir . Dağ köyelerinde sığır kuvvet hayvanı olarak tanılır . Mahallı alışveriş bu maksada binaen yapılır . M a n d a - ovada daha ziyade suyu bül ve zengin mer'ali köylerde beslenir . Sütü çok ve yağlıdır , bir nevi makbul kaymak yapılırsa da bakımının zorluğu ve kanaatsız oluşu köylüyü heveslendirmez . A t - Ovada bugün harp dolayısıyla makine aksamının temin edilememesinden ötürü makine ziraatının taammüm ettiği ve etmediği yerlerde at birinci derecede cer vasıtası olmuştur . Köylüye atın kıymetini sorarsanız (at benim elim ve ayaklarım kadar işe yarayan mühim bir ziraat organıdır)der . Ceyhanda beslenen atlar asil vasıflarını kaybeden yerli kısakürek denilen cinsten olup ziraatte , münakalede , binekte beklenen faydayı temin etmediği için hara ve deponin başarıcı ellerile tereddidi eden cinsler mukavim , kanaatkar , saf kan arap ve Nonius'larla â sıfat yapılarak muayyen istikamette gayeye uygun atlar elde edilemeyeğe başlanmıştır . Senede deponun verdiği aygırlarla 2000 kadar kısarak sıfat yapılarak muvaffakiyetli neticelere varılmıştır . Münakale ve binek olarak dağlık yerlerde islahı çalışılan katır ve eşeklerden de faydalanılır . Deve bilhassa mintaka allüvyonluk olduğu için kışın vasıtaların arabaların çıkamadığı zamanlarda bahalı olmakla beraber iyi bir nakil vasıtasıdır .

943 yılında kazada mevcut iş ve irad hayvanları :

<u>Cins</u>	<u>adet</u>
Koyun	77298
Kıl keçi	27204
Siğır	46810
At	7829
Katır	23
Eşek	4195
Deve	1873

Yukarıda verilen tafsilattan da anlaşılacağı üzere ehli havanların istifadelerinin tenevvü ve sayılarının çokluğu ile kazanın iktisadı ve ziraat hayatında çok mühim rol oynamaktadır . Bu rol devletce takip edilen islah programının tatbiki nispetinde tekamül ve inkişaf ile en yüksek mertebesine erişecektir . Bu münasebetle ^{islah} iktisat programını canla başla tatbik için kıymetli müesseseden bahsetmeyi lüzumlu gördüm.

Çukurova harası ve Mercimek aygır deposu : Ceyhanda faaliyete geçen yerinde ve çok değerli olan bu iki müessese Çukurovada tereddidi eden at , eşek , koyun , inek , öküz neslinin islah ve teksirile esaslı bir surette meşguldür . Bu müessesenin saltanat devrinde adı geçen bir mazisi olmakla beraber Cumhuriyete kadar hiç bir faydalı eserine şahit olunmamıştır . Bu müessesenin 310 tarihinde depo şubesi sahilde Katataş mevkiinde Sultansuyunun kısraklarını ve halk hayvanlarının muhtaç olduğu aygırları yetiştirmek üzere temeli atılmış , teşkili tamamlanmıştır. 312 senesinde ordunun muhtaç olduğu remont hayvanlarının tedarik maksadile hara halinde askeri teşkilatla idare ve muhafaza edilen Çukurova çiftliği teessüs ediyor . 318 yıllarında Hara müdürü Osman beyin nezareti altında Mercimekte birçok inşaatla Anavarzada askeri efradın barınacağı kışlalar yaptırılarak çiftlik merkezi Hamidiyeden Mercimeğe nakledilmiştir . Çiftlik memuru askeri ve sivil olmak üzere ikiye inki-

şam ediyordu.

Faaliyeti - Damızlıklar Sultansuyu ve Çifteler harasından getirilen mallen mübayaaya edilen uzunyayla kısıraklarından terekkip eden 200 baş kaddı. 322 de Hamadaki Elhamra harası lağvedilerek bütün arap damızlıkları da buraya getirtilmışti. Aygırlar arap ve yerli de dahil olmak üzere muhtelit ırklara mensuptu. Bunlar için de Çiftelerden getirilen kısıraklar arasında Macar aygırları da mevcuttu. O zamanki gaye iyi bir hayvanı yetiştirmek olduğundan arapya ılgıya katılacak aygırların arap olması tercih olunuyordu. Serbest yetiştirme usulü takip ediliyor , bu tarz teksirde geçere ve sair kuyudat tutmağa imkan olmadığından bugün Çukurova çiftliğinin atlarında hangi kanın galip olduğu kolayca kestirilemiyor . Kısıraklar kışı Adalı mer'asında , yazı da bir subay ve baytar nezaretinde Konya , Ereğli cavarında çiftliğe ait Duden , Çimen cik ve Kapalı yaylalarına gönderilirdi. Çiftlikte hayvanatı ferasiye- den başka sığır , manda , koyun da islah gayesi takip edilmeden vari dat menbaı olarak sayıları artırılmıştır . Meşrutiyetin ilanile beraber bu askeri çiftlik lağvedildi , mevcut damızlıklar satıldı , arazi maliyeye devredilerek idare başına Sükyas efendi namında bir ziraat mütehasısı getirtilip çiftlik bir ziraat çiftliği halinde idare edildi Çiftliğin mütemadi zarar etmesi Sükyas ef.nin azlini mucip oldu. Ve yine vekaletten muhasebeci Bayram ef. getirildi . Bu idare Fransızların Adana ve havalisini işgal ettikleri tarihe kadar devam etmiştir .Çiftliğin maliyeye idare edildiği bu devirde şayani kayıt olan hadise çiftliğin 327 de 75 sene müddetle bir fransız şirketine icarıdır. Fakat bilahare bu icarı memleket için zararlı gören İttihat ve Terakki hükümeti fransızları kaçırmak maksadile el altından köylüyü tahrik edip Yakup Cemil bey kumandasında muhtelif çetelerle fransızların faaliyetine mani olunmuştu. Aradan çok geçmeden umumı harp zuhur ettiğinden

Fransızlar harbi müteakip Adanayı işgal ettikleri zaman Şirket çiftliği işletmek istemiş , fakat kuvvayı milliyenin tazyikikarşısında tutunamayıp tahliyeye mecbur oldular. Milli mücadele esnasında binalarda bir müddet kuvvayı milliyeye ikamet etti . Ziraat vekaletinin müdahalesine kadar bir süvari alayı ile muhafaza edildi. Ziraat Vekaleti islah müesseselerini yeniden kurmağa başladığı zaman Çukurovanın hayvan yetiştirmekteki müsait vaziyetini de nazarı dikkate alarak burada yeniden bir hara tesisi zaruri olduğu düşünülerek 927 de hey'eti vekile kararı ile bu vasi arazi Harantesisi maksadile Ziraat Vekaletine terkedilerek 1/Eylül/ 929 da teessüs eden Mercimek aygır deposu Atatürkün hediye ettiği iki saf kan arap aygırılı ile işe başladı. 1930 da teşkil edilen bir komisyon marifetile vasi arazinin bir kısmını köylüye terkedilmesi myvafık görülerek 80 bin dönümün menafii müesseseye kafi geleceğinden hudutlar tahdit vetesbit edildi . Bunu mütaakip memur ve müstahdemın ikametına mahsus inşaata başlandı. 5 tane memururinin ihtiyacı için kübik , istenilen teşkilatı haiz kargir bina ile Abdülhamit devrinden kalan bugün bir tanesi müdüriyet dairesi olarak kullanılan 3 üi memurine ait eski tarz iki katlı ahşap binalar da tamir edildi. Müessese evlerle çevrileh iki hektar genişlikte gül fidanları ve mütenevvi çiçeklerle süslü okaliptus , çam , karabiber , palmiyelerle ağaçlandırılan bir park yapıldı. Müessese dahilinde daimı gidiş geliş yolları makadem olarak yapıldı Hara ile depo arasındaki yol ağaçlandırıldı . Hara ve d ponun da büyük bir kısmı esas çatısı Abdülhamit zamanından kalmadır . Çok sağlam ve iyi bir mimarı tarzı vardır . Deponun dahili teşkilatı - iki aygır tavlasi , bir anbarı vardır ; Birinci tavla yeni yapılmış olup bokslara ayrılır . Duvarları taştan , bölme ve zemin betondur . Her bi B₀xda bir hayvan olmak üzere 27 saf kan arap ve Noius aygırı mevcuttur . Her boxda parsel ile hayvanın hüviyetleri asılır . İkinci tavla 30

hayvanlık duvar , tuğla , zemin betondur . Bohlara ayrılmamıştır . Depo anbarı 10 m. genişliğinde 30 m . uzunluğunda duvarı tuğladan zemini betondur . Hayvan ve müstahdemin gadaı maddeleri ve demirbaş eşyalar vardır . Haranın dahili teşkilatınagelince : İdman tayı tavlasi , Süt tavlasi , doğum tavlasi , ilgi tavlasi vardır . Bu tavlalar aynı çatı altında bölmelerle ayrılmıştır , İdman tayn tavlasi 30 hayvanlıktır . Duvarları tuğla , zemini topraktır . Süt tayı tavlasi 20 hayvanlık zemin topraktır . Doğum tavlasi 30 hayvanlık zemin betondur . Ağaglarla basit olarak bohlara ayrılmıştır . İlgi tavlasi 60 hayvanlık zemin topraktır . Dağınık olarak muayyen yerlerde yiyecek ve demirbaş eşyayı saklayan dört anbar da haraya aittir . Haranın cenubunda memura ucuz , müstahdeme parasız ekmeık temin eden bir fırın mevcuttur . Hemen fırının solun da araba ve at takımlarını imal ve tamir eden bir saraç , ziraat aletlerini tamir için de bir demir atelyesi vardır . Haranın cenup batısında 1 Km. mesafede biri kerpiçten , diğeri çitten biner koyun istiabında iki ağıl vardır . Yine hara ve depodan 3 Km. uzakta ziraat aletlerinin muhafazası için bölmeli ve bölmesiz iki büyük hangar görülür .

Hara ve deponun başarıları : Depo , halk hayvanlarının islahı ile uğraşır . Haza ve vilayete sıfat zamanında aygırlar gönderilir . Geriye kalan aygırlar depoda muhafaza edilir . Gönderilen aygırlar sıfat zamanı bitinceye kadar halk emrine amadedir . Senede vasatı olarak 2000 kızszağa sıfat yapılır o/o 40 randıman alınır . Hara , memlekete damızlık yetiştirmek için kurulan bir müessesedir . 3 şube halinde çalışır . Atçılık şubesi , Koyunculuk , sığircılık şubeleridir . Atçılık şubesi -saf kan arap - yarım kan arap - Nonius atları yetiştirir . Saf kan arap sıcak kanlı bir arap atıdır . Vatani İrak ve Suriyedir . Atın umumı vasfı bütün yokluklara tahammül , mukavemet ve kanaatkarlığıdır . Yarış kabiliyetinin fazla oluşu da ayrıca bir meziyetidir . Bu meziyetile bir

zevk hayvanıdır . Yarım kan arap , arap atı vasıflarının Dominant olu-
şundan istifade edilerek bizim yerli atlarla saf kan arap atları sı-
fat yapılarak atlarımızın seviyesi bu istikamette yükselmektedir .

Nonius : vatani Macaristandır . Yakın birmazide memleketimize girmiştir
Boyalarına göre ikiye ayrılır . Büyük Noniusler 160 cm,den yüksak olan-
lardır . Küçük Noniusler 160 cm.den alçak olanlardır . Memleketimizde

bulunulan küçük Noniuslerdir . Atların bakımı - Damızlık ksraklarla yaz ve
kış geceli gündüzlü mer'adadır . Soğuk mintakalarda geceleri ahıra alı-
nır . Yazın mer'adaki ot vaziyetine göre hayvanlara tane halinde yarım
kilodan 2,5 kiloya kadar yulaf verilir . Kışın ot ihtiyacı kuru veril-
mek suretile telafi edilir . Dane halinde 2 - 4 kilo arasında yulaf
verilir . Bu miktar hayvanların damızlık durumlarını kontrol edilerek
arttırılır , eksiltilir , Atların sıfat mevsimi , doğumu , yeşil ot
zamanına isabet ettirmek için muayyendir . I. kanundan Ağustos'a kadar
devam eder bu esnada bakım itinalıdır . Gebelik müddeti 11 aydır .

Yaxterlerinx baytarların doğunda bulunması şarttır . Taylar altı ay
kadar analarını emer ve beraber yaşar. 6 ayını bitirenler analarından
erkekleri dışıdan ayrılır . Çünkü kültür hayvanlarında cinsi faaliyet
erken başladığından zamanından evvel doğum muteber değildir .

3 yaşını bitirince vücudunun inkişafını tamamlamak maksadile erkek ve
dişi taylar idman tavlasına alınır , bir sene idmanı müteakip damız-
lığa elverişli olanlar alıkonur , olmiyanlara reforme edilerek hizmete
ayrılır. Son zamankarda mukavemeti , kanaatkarlığı ve dik sarp yerle-
re tırmanıcı hassasından orduda ve gerekse münakaledge istifade edilme
istenen atçılık şubesine bağlı olarak çalışan eşekçilik ve katırcılık
tesis edilmiştir . Kıbrıs ve yarım kan Piyoto ana eşekler , saf kan
baba eşekler melezleme yaptırılarak yarım kan Piyoto yetiştirilir .
Bugün harada 77 baş ana , 2baş baba eşek , 47 baş sipa vardır .

Sığırcılık şubesi : Memlekette muayyen istikamette süt veren sığır yetiştirir müessesedir . Sığırlar Çukurova mintakasından mübayaa edilen cenup kırmızısı namile anılan yerli cinsirir ; Baba boğa iyi cins Ha leptir . Her mevsimde sıfat yaptırılır . Gebelik müddeti dokuz aydır . Sıfat yapılan ineklerden o/o 95 randıman alınır , Gaye Çukurova için süt-lü bir tip elde etmektir . Bugün maksada varılmıştır . Yetiştirilen ineklerin arasında asgari 8 kilo verenler olduğu gibi 10 - 15 kilo ve renler de vardır . Harada 100 tane inek , 3 baba boğa mevcuttur .

Koyunculuk şubesi : Harada koyunculuk faaliyeti mintakanın ehemmiyeti ne rağmen pek geç olarak 938 den sonra başlamıştır , İki maksadı tat-mii için çalışılır , Birinci maksat Moda ve zevke dayanan astragan kürk elde edilen karagül kuzu teminidir . Yerli kızıl karaman sürü üzerinde cenubi Rusyadan getirtilen 4 karagül koçu ile elde sun'ı sıfat yapı-rılır . Kürk piyasasında makbul olan astragan elde edilir . Meyfana ge-len yavrunun doğuma yakın vedoğumdan 7 gün sonraya kadar tüyleri gayet makbul bukleler halindedir . 7 gün sonra bukleler açılmağa kürklük kıymetinden kaybetmeğe başlar . Bunun için yavru doğumdan önce ana da fe-da edilerek veya doğumu müteakip hususi şekilde yavru öldürülüp derisi lainır . İkinci maksat : muhite en iyi uyan yağ ve etlerini fazla olan yerli Ak karaman cinsi teksiridir . Müessesede nümune olarak bir sürü teşkil edilmiştir . Gerek kuyruğunun büyüklüğü , etinin çokluğu , sütü yapağısı ile diğer cinslere tercih edilir . Müessesede hastalıkları tedavi işini teksir ve islahı başaran dört baytardan ikisi deruhde etmiştir . Vaki olacak hastalığa karşı çok titiz davranarak müessesenin müştereken kullandığı ihtiyaca kafi derecede zengin eczahane ve labora-tuvardan azamı istifade ile hastalıklar önlenir . Müessesede su ve elek-trik - Müessese evleriiii doğusunda Ceyhan nehri kıyısındaki okalıptus ormanı içinde gündüz nehirden su alarak çiftliğin içme ve kullanma ih

tiyacını geceleyin de tenvirini temin eden mazotla veya benzinle işleyei iki motörü vardır .

Nimune çiftliği : Hara ve depo müdürlüklerine tabi olarak 938 de ihdas edilen ziraat şubesi bilfiil işe 939 da başlamıştır .Bu şubenin teşek- külündeki gaye ¹ bölge çiftliğinin bir plan ve programla yürümesin- de örnek olması , 2- Müessesenin insan ve yahvan yiyeceğini temin etmek fazla istihsalatı müessesenin dışardan almağa mecbur olduğu bilumum maddeleri temin edecek parayı kazanmaktır . Bu suretle müessesenin gelir şubesidir . 22000 dekarlık arazi 100 hektarlık parsellere taksim edile rek hububat ve sınai bitkilerin ziraatına terkedilir . Tarla hazırlığı ve hasat kazanın ziraatı bahsinde anlattığımız tarzda olup yalnız bura da ziraat faaliyet o/o 89 - 90 motörize edilmiştir . Mahdut olan bu sa hada modern ziraat aletlerinin taammümünü aşağıdaki rakamlar an latma ğa kifayet edebilir .

- 12 Muhtelif draktör
- 3 harman makinesi
- 5 Biçer - döğer
- 17 Orak makinesi
- 3 Hububat mibzeri
- 6 pamuk mibzeri
- 17 Muhtelif pulluk
- 7 Çayır makinesi
- 6 Toplama tırmağı

Gerçi son yıllarda bu makine yedek ve aksamlarının temin edilemediğinden dolayı o/o 10 - 20 hayvan kuvvetinden istifade edilmekle beraber bu nispet gittikçe artmaktadır . İşletmede ekilen hububatın o/o 80 ni hayvan yemi olalmak üzere yulaf ve arpadır . Buğday , mısır , darı , sınai bitkilerden pamuk , keten tohumu , susam ekilir . Tatbik edilen usullerin modern oluşu buna inzıman eden iklimin ve toprağın müsaitli ği , münbitliğile hektar başına alınan randıman ve yıllık hasılat faz- ladır . Hektar başına alınan randıman :

Hububat	1000 - 1500	Kilo
Bakliye	700 - 800	'
Pamuk	400	'
Susam	700 - 800	'
Keten tohumu	700 - 800	'

Yıllık hasılat 1,5 milyon kilo hububat , 200 bin kilo sınaı bitkidir . Ziraat işletmesi ihtiyacından gayrisini istediği piyasada satar , yalnız fiat farkı görmeyince ziraat Vekaletinin diğer hayvan yetiştirici müesseselerile Toprak mahsulleri Ofisine vermediği tercih eder.

1940 - 41

	Ekilen saha	Atilan tohum	Alınan mahsul
	6066 Dekar	69500 kilo	74644 Kilo
Buğday	xBuğday	6066 dekar	69500 kilo
Arpa	6264	78720 '	65615 '
Yulaf	8072	107220 '	27723 '
Bakla	165	1241	1449
Nohut	80	300	365
Mercimek	50	456	1449
Keten tohumu	50	500	1346
Fasulye	80	400	120
Pamuk	4000	20000	72970
Yonca	80	250	11000
Susam	25	80	1412
Börülce	15	100	27
Soğan	50	575	13437
Mısır	50	200	4573
Kumdarı	4000	12000	-

Sınaı faaliyet : Cehyan kazası zirai ehemmiyetile mütenasip bir endüstri merkezi sayılmak şerefinden mahrumsa da çok feyizli pamuk ve hububat sahası na malikiyeti ekonomik hinterlandını oldukça genişliği , demiryolile orta Anadolu ve doğu Anadoluya bağlı olması pek yakın bir zamanda bu şerefe layık olduğunu ispat edecektir . Kasabada bugün hasat edilen tam maddenin bir kısmını yarı mamul hale getiren elektrikle müteahharrik beş fabrika mevcut olup her birisi iki üç nevi istihsal yapacak şekilde kurulmuştur . Ehemmiyet-

leri sırasile : 1- Çeltik , çırçır , 2- Un çırçır , 3- Un - çırçır - Çeltik , 4- Çeltik , 5- Un - Çırçır .fabrikalarından gayri atla müteharrik tahın ve şırlık imal eden üç masara gene atla müteharrik basit tarzda 4 dinkten başka pulluk , harman , orak makinesi , çapa , kürek , bel gibi zirai aletlerin tamir ve bazı aksamı yeniden imal edecek 2 de mirhane atelyesi ve 13 demirci ve yük ve binek arabaları yapan , tamir eden 12 imalathane at ve araba takımı yapan 18 saraç , 7 marangoz , 3 tüfekçi , 6 tenekesi , 4 saatçı , 5 kalaycı , 6 kunduracı , 4 köşker , 1 Kuyumcu , 15 berber , 13 terzi mevcuttur . Kasabada dokumacılığa ait tek bir destgah yoksa da Burhanlı köyünde bez ihtiyacını gideren , heybe , saven dokuyan 77 tezgah olduğu anlaşılmıştır . Kaza maden filizleri itibarile fakir se de maden suyu itibarile henüz istifade edilmemekle beraber takdire layiktir . Kocarca ilıcası - Kasabaya iki saat mesafede Yıllankale mevkiinde kükürtlü deniz suyuna benzer acı , sert bir suyu havidir . Maama- fih c ilt hastalığı için iyi olduğunu söylerler. İmar edilmemiştir . Çokçapınarı - Çokça köyünde içilmesi mümkün kükürtlü bir ilıcadır .Civarı bataklık olduğundan pek istifade mümkün olmuyor . Çamdağ madeni suyu kasabaya 1,5 saat mesafede içimi pek latif , fazlaca kalevi olup çok idrar verir . Kasaba halkı hayvanlarla getirerek istifade ederler. Bu suya yarım saat mesafede küçük Çamdan suyu da vardır . Kaleviyeti daha azdır. Belediye bu iki suyu birleştirerek kasabaya aknak teşebbüsündedir . Haruniyeye 4 saat mesafede Ceyhan nehri kıyısında dik , sarp bir mevkide 4 metre mükaplık oyuk birkaya altından kaynayan 30 - 35° suhunette kükürtlü , uyuz , romatizma , enrazi cildiyeyen şifalı olan bu sudan istifade için nisan ve mayis aylarında gidilip faydalanılır.

Ticari faaliyet : Kaza bol bir istihlal mintakası olmakla beraber Adana gibi mühim bir sanayi merkezine İskenderun gibi emin ve modern bir limana yakınlığı bununla mütemadi irtibatını temin eden demiryolunun

ve muntazam gösenin mevcudiyeti Kadirli Kozan , Andırın kazalarının transit merkezi oluşu kazada faal ve üstün bir ticaret doğurmuştur . İşte bu ticarî mes'elenin hallini , inkişafını müvazeneli olarak yürütmek için 1923 de vekaletle bağlı ticaret ve sanayi odası tesis edildi.

Bu odanın 943 kaydına göre tenzîm ettiği cedvel kazada mevcut ticaret ve sanayi erbabı hakkında bir fikir verebilir .

3 banka , 2 Kooperatif , 65 hububat ve pamuk tüccarı , 18 manifaturacı , 32 manav , 62 bakkal , 12 kahveci ve çay evi , 6 bayi , 1 sanemacı , 2 eczacı , 7 kasap , 6 hazır elbiseci , 13 terzi , 7 fırıncı , 3 kömürcü , 6 kavafiye , 7 kebabçı , 6 keresteci , 4 hırdavatçı , 17 tuhafiyesi , 6 otelci , 9 lokanta ve aş evi , 3 tatlıcı , 2 yorgancı , 8 nalbant , 3 araba ve koşum takımı satıcısı , 1 gazozcu , 10 canlı hayvan ticareti yapan 50 seyyar tüccar. Kazanın 941 - 42 - 43 yıllarında ihracat ve ithalatı

941 ihracatı

<u>Cins</u>	<u>Miktar</u> (İlo)	<u>Kıymet</u> (Lira)
Arpa	9.766.555	520.451
Çeltik	180.174	20.642
Kumdarı	1.679.853	108.992
Kepek	122.728	2.538
Klevlant kütlüsü	1.102.015	252.254
Pamuk	1.405.257	809.753
Çeğit	1.789.525	98.328
Koza	4.007.000	397.321
Pirinç	3.484.805	1.012.233
Pirinç kırığı	110.919	12.805
Yulaf	4.008.056	259.439
Tahın	51.405	29.741
Ham deri	63.068	47.980

Fasulye	143.846	25.681
Buğday	1.555.103	126.236
Yapağı	222.636	152.196
Susam	334.195	91.639
Keten tohumu	250.000	80.000
Un	168.682	27.129
Peynir	43.432	10.697
Yekun	30.496.198	4.086.055

941 yılı kaza ithalatı :

1.360.253 lita kıymetinde benzin buğday , çeltik , çiment o , çay , gaz yağı mensucat , makineyağı , şeker , maden kömürü , tuz , inhidar maddeleri , sabun , motorin , piring , sadeyağı , zeytinyağı , nebatı yağ , çinko , susam , kahve , demir , odun , kömür , kösele , mamul deri , zucaciye , hırdavat , çivi almıştır . 1941 yılında ihracaat kıymeti , ithalat kıymetinde 2.725.802 lira fazladır . Bu kaza için mühim bir servettir .

942 yılı ihracatı

<u>Cins</u>	<u>miktar (kilo)</u>	<u>Kıymet (lira)</u>
Arpa	3.534.157	525.318
Buğday	3.880.971	826.623
Ham deri	59.227	114.387
Kumdarı	123.033	31.392
Kepek	29.284	3.749
Kütlü	1.748.906	456.460
Pamuk	357.410	262.678
Koza	1.639.559	219.409
Piring	1.574.682	546.640
Tahın	23.041	21.821

Fındık	3.272	1963
Balmumu	1.592	5546
Çeltik	452.539	67882
Fasulye	342.108	120846
Yerli fıstık	56.389	27042
Çeğit	322.350	13374
Taze peynir	20.186	352 041
Yulaf	2.244.595	8 890
Zeytinyağı	6.350	69 842
Yapağı	65.780	17.600
Keten tohumu	40.000	24 069
Nohut	58.842	11 609
Susam	16.839	27 631
Yekun	16.611.012	3.756 812

942 yılı ithalatı

2,673.656 lira kıymatında çimento , kırtasiye , odun kömürü , maden kömürü , mütenevvi mensucat , sabun , şeker , inhisar maddeleri , tuz , mazât , kösele , , makine yağı , kahve , çay , benzin , çinko , un alınmış tır . 942 yılı ihracatı ithalatından b 1,038,156 lira fazladır ;

943 yılı ihracatı

Bu yıl pamuk koza , kütlü ihracatınının mühim birkısmı vagon buhranı dolayısıyla karadan araba ve kamyonla yapılmış olduğundan ihracatta gösterilen kilo ve kıymet rakımları tahminidir .

<u>Cins</u>	<u>Miktar (kilo)</u>	<u>Kıymet (lira)</u>
Arpa	801,459	230
Buğday	5.592.267	1.463.095
Keten tohumu	227,212	116.687
Kütlü	3.308.637	1.218.616

Pamuk	1.962.713	1.863.663
Koza	2.869.792	506.577
Fasulye	864.803	592.278
Kepek	25.978	10.729
Çeğit	1.889.240	262.678
Mısır darı	130.610	31.799
Çeltik	415.931	258.041
Pirinç	2.005.984	2.443.287
Un	21.262	16.636
Yapağı	95.458	130.432
Tahın	89.578	92.857
Kumdarı	533.306	104.069
Yulaf	6.286.732	685.857
Nohut	482.598	217.779
Susam	618.882	351.400
Ham deri	27.844	66.793
Pirinç kırığı	10.398	6.758
Tahın helva	<u>1.224</u>	<u>2.203</u>
Yekun	28.062.892	10.472.772

İthalat

943 yılı irhalat istatistiğinde karadan gelen bazı maddelerin miktar ve kıymeti tahmiidir . 943 yılında 8.819.108 lira kıymetinde hırdavat , men-
sucatı mütenevvia , kavafiye , kırtasiye , zücaciye , kanaviçe , çuval
odun kömürü , maden kömürü , sabun , şeker , benzin , gaz , motorin , kö-
sele , çimento , tuz , çivi , makine yağları , demir , inhisar maddesi
alınmıştır . Bu yıl da ihracat maddesinin kıymeti ithalatıkinden 1.653.664
lira fazladır . Kaza iktisadiyatında canlı hayvan idaresi de mühimdir .

Yollar venakil vasıtaları : Ceyhan yollarının çeşitliliği ve eskili
ği ilcöğnmeye değer bir mevkidedir . Bu çeşitli yollar demiryolu , şose ve

nehir yoludur Ü Gerçi bugün nehirden istifade hiç mesabesinde dir . Eger nehir taranıp mansabındaki bataklık sahal ar islah edilecek olursa , kazanın ekonömi hayatında yeni bir safha doğuracağına hiç şüphe yoktur . Ceyhan nehri üzerinde kasabada Yarsuvat mevkiinde 22 - 5 - 942 de inşası biten demir köprü kazanın Kırmıt nahiyesile Kozan , Kadirli kazaları arasındaki ticari ve kültürel münasebetlerini emniyet ve kolaylıkla teminini mucip olmuştur , Köprünün inşasında önce nehir aynı mevkide mevcut kayıklar la geçilirdi . Bu geçit kışın çok tehlikeli ve müşkül atkı olmakla beraber köylü istediğini dilediği zamanda geçiremez , fazla olarak ta bahalılığ ı vardı . Köprünün inşası köylüyü büyük sıkıntılardan kurtarıp selamete kavuşturmuştur . Köprünün planı Nafia Vekaleti tarafından hazırlanıp 250 bin kadar olan masraf ı umumı müvazene ye aittir . Köprünün uzunluğ u 143,5 m. olup temel ve ayakları betonarme üstü madeni kısmı Alman firması ve gene betonarmedir . İki tarafında kaldırım ve ortası parke yapılmıştır . En büyük gözü 80 m. olmak üzere 4 gözlüdür . İnşaat 3 sene inki-talı olarak devam etmiştir . Demiryolu - Anadolu , Bağdat hattının geçtiği çok eski bir yolun güzergahındadır . Kazadaki dahilinde 2 büyük istasyonla bunlar Ceyhan , Veysiyedir . 3 durak vardır . Duraklarda bilet kesilmez . Yolcu iner , biner , bunlar da Sirkeli , Yassıca , Mustafabeyli duraklarıdır . Ceyhan ile Vesiye İstasyonlarda mintakanın ehemmiyeti ne binaen Ofis teşkilatı mevcut olup mahsulün muhafazası için Ceyhan istasyonuna ihtiyaca kifayet edecek kadar geniş ve modern silo inşasına başlanmıştır . Şose - Mersin - İskenderun şosesi Cehandan geçmektedir . Bu şose tamamen bozulan eski Bağdat şosesinin hükümetin bir ingiliz şirket ile anlaşarak yaptırdığı 8 metre genişlikte makadem şosedir . Vağ an ve kömür buhranı dolayısıyla şimendifer yolundan ~~İzmir~~ layikile istifade edilemediği şu harp yıllarında bahalı ve müşkül olmakla beraber bu şosed en azamı istifade edilmektedir . Yine Adanadan gelip Pa-

Yasa geçen eski Halep yolu kaza topraklarından geçer. Bu suretle birçok köyler bu yoldan faydalanmaktadırlar. Ceyhan hinterlandı Kadirli , Kozan kazaları ile Ayas nahiyesidir . Ceyhan - Kadirli yolu : 50 Km.dir . Ovadan geçdiği için kışın pek yağışlı günlerinde inkitaa uğrar . Yolun tam inşası için 2 amilyon liraya ihtiyaç vardır . Ceyhan kazası yolunun 35 Km.si ovadan geçer , temdir . Kışın çamurlu günlerinde motörlü vasıtaların işlemesine imkan yoktur , 30 Km.si şosedir . Bu yolun ham kısımlarının inşasını münasebeti inkitasız olmasını temin için 1,5 Milyon liraya ihtiyaç vardır . Ceyhan -Ayas yolu : 30 Km.dir .Bu yol ham vaziyette olmakla beraber kışın motörlü vasıtalar çalışmaz. Yalnız araba ve atla münasebet temin eder. Yazın otobüs ile muntazaman insan başına 5 lira ücretle sefer yapılır . Kaza nahiyesinde Alman mimari YANSEN Tarafından yapılan ~~mimarxxx~~ imar planı tathik edilmektedir . Bu plana göre kasabada bugüne kadar 26 Km. tulünde müteaddit ana ve talı yollar yapılmıştır. Bunlar arasında en muntazama istasyondan başlayıp Demirköprüde nihayet bulan İstasyon , Çarşı caddesi ,Ceyhan - Adana caddesidir . 15 m. genişlikte kaldırım ve okaliptus , tesbih , leylaklarla ağaçlandırılmış muntazam caddedir . Mahalle aralarında da parke ve arnavut kaldırımları 5 - 7 m. genişlikte talı caddeler vardır . Nakil vasıtaları _ Kazabada belediye kontrolü dahilinde 16 Otomobil , 7 kamyon , 129 yük arabası , 15 körük , 73 bisiklet mevcuttur .

S O N U Ç :

Muhtelif yünden (Fizikî , beşerî , iktisadî) tetkike çalıştığım Ceyhan Seyhan vilâyetinin 9 kazası içinde zirai , ticarî , ekonomik hayatının en canlı olduğu doyurur ve giydirir bir mintakadır. Doyurucudur ; hububat bilhassa mebzul buğday anbarıdır. Giydirir , en iyi cins pamuk istihsal bölgesidir . Gerçi bugün bunları tamamille mamûl hale getiremiyorsa da Cumhuriyet ile başlıyan hayatında yaptığı hamleler istikbalde Adana ile boy ölçüşen endüstri merkezi olacağını vaad ediyor. Bu hamleler arasında hükümet yardımıyla gerekse kendi sermayesiyle ziraatının kısa bir zamanda makineleşmesi , çeltiği pirince , buğdayı unna , kütlüğü pamuğa çeviren beş fabrikasının dört dînginin bir çok sanayi atelyelerinin tesisi şehir imarı az zamanda yapılan hamlelerin delili olabilir. Tanıtmağa çalıştığım bu kazada mutedil mantaka mahsullerinin her çeşidi az veya çok emekle hasat edilebilir .

-B İ B L İ O G R A F Y A -

- 1- Vital Guinet " La Turquie d'Asie " tom II ,Sahife :43 -44
- 2- Charles Texier " Asie Mineure " Cilt : I -III Sayı 48-105-105-106
- 3-Scaffer Cilicia
- 4-Chaput
- 5-İslâm Ansiklopedisi Cüz : II ,
- 6- Ziraat Vekâleti neşriyatı : Pamuk ve Türkiyada Ziraat
- 7- İstatistik Genel Müdürlüğü 1927 - 1935 Genel nüfus sayımları İstatistikleri.
- 8- İstatistik yıllığı Meteoroloji bültenleri
- 9- Seyhan Cumhuriyeti onbeşinci yılı içinde .
- 10- Cumhuriyetten evvel ve sonra Adana
- 11- Adana ticaret ve zahire borsası yıllığı 941 - 942
- 12- Adana ticaret ve sanayi odası rehberi
- 13- Ceyhan Ticaret ve sanayi odası raporları
- 14- Sıh hat müdürlüğü ve Sıtma mücadele^{re} birisinden anketler .
- 15- Har a ve depo müdüründen anketler
- 16- Görüşler mecmuası sayı Sayı 40/41
